

Tisdagen den
25 maj 1976

Tisdagen den 25 maj

Kl. 19.30

*Inrättande av ett
flygvapenmuseum,
m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1 Inrättande av ett flygvapenmuseum, m. m.

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1975/76:39 med anledning av propositionen 1975/76:190 om inrättande av ett flygvapenmuseum och vissa skolor för försvarsmakten jämte motioner.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Inrättande av ett flygvapenmuseum i Linköping)

Regeringen hade i propositionen 1975/76:190 (försvarsdepartementet) (s. 2-13) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de av föredragande statsrådet förordade riktlinjerna för organisation av museiverksamheten inom försvarsmakten,
2. besluta att ett flygvapenmuseum organiserades fr. o. m. den 1 juli 1977,
3. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra inrättandet av museet.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:2421 av herr Korpås m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade att med anledning av propositionen 1975/76:190 ge regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande att i direktiven till i propositionen föreslagen utredning av de militärhistoriska museernas organisation även skulle ingå utredning av möjligheterna att bestrida kostnaderna för det föreslagna flygvapenmuseet av medel utanför försvarsramen, och

1975/76:2489 av herr Wachtmeister i Johannishus (m), vari hemställts i yrkandet 1, att riksdagen – med godkännande i övrigt av vad regeringen i propositionen 1975/76:190 föreslagit – beslutade att kostnaderna för de militärhistoriska museerna skulle bestridas från ett särskilt anslag utanför den militära utgiftsramen.

Tisdagen den
25 maj 1976

*Inrättande av ett
flygvapenmuseum,
m. m.*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände de av föredragande statsrådet förordade riktlinjerna för organisation av museiverksamheten inom försvarsmakten,
2. att riksdagen beslutade att ett flygvapenmuseum inrättades den 1 juli 1977,
3. att riksdagen bemyndigade regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra inrättandet av museet,
4. att riksdagen med anledning av propositionen och motionerna 1975/76:2421 och 1975/76:2489, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om kostnadsansvaret för försvarets museiverksamhet.

Reservation hade avgivits

1. beträffande inrättande av ett flygvapenmuseum i Linköping av herrar Gustavsson i Eskilstuna och Gustavsson i Ängelholm, fru Sundström samt herrar Brännström, Gustavsson i Nässjö, Olsson i Asarum och Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa
att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2421 och 1975/76:2489, yrkandet 1.

Punkten 2 (Inrättande av en arméns tekniska skola)

Regeringen hade i propositionen (s. 14–32) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de av föredragande statsrådet förordade riktlinjerna för en omorganisation av den tekniska utbildningen vid armén,
2. besluta att en arméns tekniska skola inrättades den 1 juli 1977,
3. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra inrättandet av skolan.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:2488 av herr Hörberg m. fl. (fp, c, m) och

1975/76:2489 av herr Wachtmeister i Johannishus (m), vari hemställdes i yrkandet 2, att riksdagen – med godkännande i övrigt av vad regeringen i propositionen 1975/76:190 föreslagit – beslutade att kostnaderna för erforderliga investeringar, flyttningar och särskilda förmåner för personalen i samband med organiserandet av arméns tekniska skola i Östersund helt skulle finansieras utanför ramen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2488,
2. att riksdagen godkände de av föredragande statsrådet förordade riktlinjerna för en omorganisation av den tekniska utbildningen vid armén,
3. att riksdagen beslutade att en arméns tekniska skola inrättades den 1 juli 1977,
4. att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1975/76:2489, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad

utskottet anfört om investeringskostnaderna för omlokalisering till Östersund.

5. att riksdagen bemyndigade regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra inrättandet av skolan.

Reservation hade avgivits

2. beträffande inrättande av arméns tekniska skola av herrar Gustavsson i Eskilstuna och Gustavsson i Ängelholm, fru Sundström samt herrar Brännström, Gustavsson i Nässjö, Olsson i Asarum och Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2489, yrkandet 2.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande inrättande av en arméns tekniska skola av herrar Karl Bengtsson i Varberg (fp) och Siegbahn (m).

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Vid öppnandet av fredskongressen i Paris den 21 augusti 1849 höll Victor Hugo, stor fransk författare och son till en av kejsare Napoleons generaler, ett bejublat tal vari han siade om en bättre och fredligare värld.

"Den dagen kommer," utropade han, "då det inte finns andra slagfält än marknader som står öppna för handel, och sinnen som är öppna för tankar. Den dagen kommer då kulor och bomber ersätts av röster, av folkens allmänna rösträtt, av den högt aktade skiljedom som avkunnas av en suverän senat som är för Europa vad parlamentet är för England, riksdagen för Tyskland och lagstiftande församlingen för Frankrike. Den dagen kommer då man förevisar en kanon på museum liksom man i dag förevisar ett tortyrredskap och förvånas över att sådant kunnat finnas till!"

Nu går den svenska riksdagen att besluta om ännu ett vapenmuseum. Varom bryts då meningarna? Jo, striden gäller huruvida de medel varmed vi skall betala får hämtas inom eller utom det militära försvarets kostnadsram.

Egentligen är inte meningsbrytningen fullt så grandios. Den borgerliga utskottsmajoriteten är inte säker på sin sak. Den tvekar och anser att frågan bör övervägas ytterligare och prövas i samband med nästa försvarsbeslut. Kom sen inte och säg att inte svenska försvarspolitikern är försiktiga, verklighetsförankrade och jordnära!

Till saken. Som reservanterna ser detta, är det helt klart att kostnaden för det nya flygvapenmuseet, i likhet med vad som gäller för armé- och marinmuseerna, skall bestridas med medel som hämtas inom ramen. Något nämnvärt medelsbehov lär det inte bli förrän riksdagen nästa år har fastställt en ny kostnadsram för försvaret. Då får väl den här mikromarginella kostnaden räknas in.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1,

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Inrättande av ett
flygvapenmuseum.
m. m.*

Tisdagen den
25 maj 1976

*Inrättande av ett
flygvapenmuseum,
m. m.*

för vilken jag förunnats äran att stå som första namn.

Försvarsutskottets betänkande nr 39 behandlar också vissa försvarsmaktens skolfrågor.

Arméns teknikerutbildning har utretts i närmare tio år. Nu föreslås att en arméns tekniska skola inrättas och att den i enlighet med riksdagens beslut förläggs till Östersund. Tygförvaltningsskolan i Sundbyberg, mekanikerskolan vid arméns stabs- och sambandsskola i Uppsala och huvuddelen av arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola i Göteborg slås därvid samman. Den utbildning av värnpliktiga mekaniker som nu sker vid Norrlands artilleriregemente i Östersund och Smålands artilleriregemente i Jönköping skall också tillföras den nya skolan i Östersund.

Det är alltså inte enbart fråga om av utlokaliseringsskäl föranledd utflyttning från Storstockholmsområdet.

Av de kostnader som hittills har beräknats närmare – de uppgår till 165 milj. kr. – har drygt hälften föreslagits bli hämtade utanför den militära utgiftsramen.

Vi reseranter godtar – till skillnad från utskottsmajoriteten, som anser att regeringen ånyo skall pröva frågan – den föreslagna kostnadsfördelningen.

Helhetskostnaden för den nya skolans organisation har uppgivits, mera överslagsmässigt, till 250 milj. kr.

Även de principer som den föreslagna kostnadsfördelningen grundar sig på godtas av reseranterna. Vi förutsätter alltså "att – i den mån ytterligare investeringsobjekt m. m. tillkommer för angivna ändamål – frågan om ytterligare medel utanför den militära utgiftsramen behandlas enligt de principer som angetts i propositionen".

Med det sagda vill jag, herr talman, också yrka bifall till reservationen nr 2.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Herr Gustavsson i Eskilstuna ironiserar litet över "mikromarginella kostnader" inom eller utom den militära kostnadsramen. I samma stil skulle jag gärna vilja fråga: Varför reserverar sig socialdemokraterna då?

De två reservationer som socialdemokraterna har avgivit till betänkandet nr 39 har det gemensamt att de innebär ett bestämt ställningstagande till vilka kostnader som skall rymmas inom den militära utgiftsramen. Det sägs i den första reservationen att kostnaderna för försvarets museer skall till alla delar även fortsättningsvis belasta den militära utgiftsramen. Men varför är det givet? Varför skall kostnaderna för armémuseum, marinmuseet, modellkammaren i Karlskrona samt det nya flygvapenmuseet belasta den militära utgiftsramen?

Vi borgerliga ledamöter i försvarsutskottet delar den tveksamhet som kommer till uttryck i motioner från moderater och centerpartister när det gäller just kostnadsansvaret. Vi tycker att det finns starka skäl som talar för att museiverksamheten bör bekostas av medel utanför den mi-

litära utgiftsramen. Vi anser därför att finansieringsfrågan bör övervägas ytterligare och förordar att den prövas i samband med nästa försvarsbeslut. För min egen del anser jag att museiverksamhet och annan liknande verksamhet inte bör bekostas med medel avsedda för landets framtida försvar. Det är, tycker jag, överraskande att socialdemokraterna är övertygade om att museiverksamheten skall ligga inom den militära utgiftsramen även i framtiden.

Jag är också brydd över reservationen nr 2. Socialdemokraterna behöver ju inte i år binda sig för principer och medelsanvisningar inom eller utom den militära kostnadsramen på det sätt som de gör i reservationen. Är socialdemokraterna verkligen så intresserade av att gång på gång få bevis för att de är beroende av vpk:s röster för att vinna majoritet gentemot de borgerligas uppfattning i försvarsfrågor?

När det gäller kostnaderna för erforderliga investeringar i Östersund erinrar försvarsministern i propositionen om riksdagens beslut år 1972 beträffande de myndigheter inom försvaret som berörs av den beslutade omlokaliseringen av viss statlig verksamhet från Stockholmsområdet. Beslutet innebär att kostnader för att förbereda en omlokalisering skall belasta den militära utgiftsramen, medan kostnader för erforderliga investeringar i fastigheter och utrustning, flyttningar och särskilda förmåner till personal skall beräknas utanför ramen. Medel för uppkommande behov som inte har kunnat förutses bör – som framgår av försvarsutskottets betänkande 1972:17 – i princip anvisas utöver särskilt beräknade ekonomiska ramar.

I motionen 1975/76:2489 av herr Wachtmeister i Johannishus yrkas bl. a. att alla kostnader för investeringar, flyttningar och särskilda förmåner för personalen i samband med organiserandet av arméns tekniska skola i Östersund helt skall finansieras utanför ramen. Det är mycket som talar för den uppfattningen.

Överbefälhavaren anser från sina utgångspunkter att hela investeringskostnaden i Östersund och den merkostnad för driften som lokaliseringen innebär skall läggas utanför den militära utgiftsramen. Han hävdar att lokaliseringen av arméns tekniska skola är regionalpolitiskt betingad och att flyttningen av TygS, som enligt hans mening är förutsättningen för en samordning av flera skolor, har sin grund i utrymningen av Järvafältet. Överbefälhavaren pekar i detta sammanhang på 1962 års beslut som innebär att kostnader för en flyttning av den militära verksamheten från Järvafältet borde läggas utanför den ekonomiska ram som kunde komma att fastställas för det militära försvaret.

Enligt vad utskottet inhämtat har investeringskostnaderna för arméns tekniska skola och försvarets förvaltningsskola bedömts uppgå till drygt 250 milj. kr. i prisläge februari 1975. Regeringen anger i anvisningar för programplanering den 11 mars 1976 att 85 milj. kr. samt del av medelsbehovet för eventuell militärrestaurang och värmecentral skall bekostas av medel utanför den militära utgiftsramen. Majoriteten i utskottet ifrågasätter mot bakgrund av det förut sagda, om en sådan fördelning

Tisdagen den
25 maj 1976

*Inrättande av ett
flygvapenmuseum,
m. m.*

av kostnadsansvaret ligger i linje med riksdagens tidigare ställningstagande. Men vi säger – för att vi ville ha enighet i den här frågan, fast det nu misslyckades – att regeringen enligt vår mening bör på nytt pröva frågan om och i vad mån kostnaderna skall belasta utgiftsramen och återkomma med förslag härom vid nästa riksmöte.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets betänkande nr 39 på alla punkter.

Herr GLIMNÉR (c):

Herr talman! Som redan sagts behandlar detta försvarsutskottsbetänkande tre frågor som har aktualiserats i propositionen 1975/76:190. Det gäller dels frågan om inrättande av ett flygvapenmuseum i Linköping, dels inrättande av en arméns tekniska skola, dels förslag om utbildning av förvaltningspersonal inom försvarsmakten m. m.

När det gäller flygvapenmuseum föreslås att ett museum skall inrättas för det militära flygets historia och förläggas till Linköping. Avsikten är att museet i samverkan med övriga museer inom det militärhistoriska området skall svara för en verksamhet som omfattar flygets utveckling inom försvaret i dess helhet.

Det svenska militärflyget har en särskild anknytning till Linköping och Malmslätt. Jag hälsar med tillfredsställelse förslaget om inrättandet av detta flygvapenmuseum och dess placering i Linköping. Enligt förslaget är det meningen att de flyghistoriska samlingar som finns på Malmslätt och som kallas Flygvapnets Malmensamlingar skall bilda stommen i det nya museet.

Det är med tillfredsställelse som man noterar det stöd och det erkännande som genom detta förslag ges åt alla dem som, i stor utsträckning på frivillig väg, samlat och byggt upp dessa Malmensamlingar som man nu skall bygga vidare på.

I motionen 2421 från centerpartiet har vi begärt att man skall se på möjligheterna att bestrida kostnaderna för detta flygvapenmuseum av medel utanför den militära utgiftsramen, en åtgärd som förordats av ÖB jämte andra remissinstanser. På den punkten har utskottsmajoriteten uttalat att man inte nu skall särbehandla det föreslagna flygvapenmuseet utan förordat att finansieringsfrågan här överväges ytterligare och prövas i samband med nästa försvarsbeslut.

Jag nöjer mig med detta och yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag till alla delar i vad som gäller flygvapenmuseet i Linköping.

De två övriga frågor som behandlas i betänkandet – inrättandet av en arméns tekniska skola samt utbildning av förvaltningspersonal inom försvarsmakten – har anknytning till varandra. Här fullföljs de tankegångar man haft och de beslut som tidigare fattats om en lokalisering av dessa verksamheter till Östersund. Och här är det en lokaliseringsfråga i viss utsträckning.

Det kan givetvis, som gjorts i vissa motioner, anföras skäl för att skjuta på ställningstagandet, och de skälen är frågan om det framtida behovet

av teknisk personal m. m., 1977 års försvarsbeslut och arbetet med en ny befälsordning. Oavsett dessa i och för sig riktiga frågeställningar bör man, enligt min mening, nu gå i författning om de föreslagna åtgärderna, och jag delar sålunda utskottsmajoritetens uppfattning på den punkten.

Hur stor del av kostnaderna för uppbyggandet av verksamheten i Östersund som skall belasta försvarets kostnadsram och hur stor del man skall betrakta som lokaliseringsdel och rationaliseringsdel utanför försvarsramen är en fråga som man kanske på det här stadiet inte helt kan avgöra. Det är ju inte första gången som vi har en diskussion om dessa fördelningar när det gäller omlokaliseringar av försvarsverksamhet till nya orter.

Jag delar utskottsmajoritetens uppfattning att fördelningen av kostnaderna i detta fall bör ytterligare prövas när de bättre kan preciseras. Jag yrkar även i dessa delar bifall till utskottets förslag och alltså bifall till försvarsutskottets förslag i dess helhet i betänkandet nr 39.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Utskottets värderade ordförande herr Per Petersson frågade varför vi socialdemokrater hade reserverat oss när nu skillnaden i de två ärenden det gäller är så liten. I det fortsatta resonemanget visade herr Per Petersson att han hade förstått orsaken – åtminstone till hälften.

Vi börjar faktiskt bli ganska trötta på att i fråga efter fråga mötas av att den ifrågavarande utgiften egentligen borde tas utanför det militära försvarets utgiftsram.

Sedan undrar jag om herr Petersson förstått resten, alltså orsaken till vårt litet bristfälliga tålamod på den punkten. Det beror inte på allmän otålighet utan förklaras av att vi sätter mycket stort värde på att för vårt försvar ha en kostnadsram för några år i taget. Vi tror att det är av mycket stor betydelse för vårt försvar att ha denna långsiktiga planering, inte minst med hänsyn till det bevarade penningvärdet. Vi sätter värde på detta planeringssystem och är faktiskt rädda för att det frestar på tålamodet om vi på punkt efter punkt skall få den här diskussionen. Man riskerar då att äventyra ett mycket värdefullt syfte.

Vi tycker att det i ett läge som detta, där skillnaden ekonomiskt inte är så stor och där anslagsbelastningen inte kommer förrän efter det att ett nytt försvarsbeslut fattats, är litet onödigt att, som den borgerliga majoriteten i utskottet vill, skicka tillbaka ärendet till regeringen för en ny prövning av om dessa små kostnader skall belasta utgiftsramen eller läggas utanför denna. Frågan är faktiskt så klar, att vi beklagar att utskottet inte enhälligt har kunnat ställa sig bakom den uppfattning som vi reseranter har hävdad, dvs. att kostnaderna i fråga skall ligga inom det militära försvarets utgiftsram.

Tisdagen den
25 maj 1976

*Inrättande av ett
flygvapenmuseum.
m. m.*

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Bengt Gustavsson i Eskilstuna försöker försvara och förklara reservationen med att det rör sig om så litet pengar. Men det är ju Bengt Gustavsson som är reservant medan vi står för majoritetsskrivningen. I det läget tycker jag att det är litet underligt att Bengt Gustavsson kommer med pekpinna till oss. Vi har ju bl. a. i försvarsutredningen varit – och det är mycket viktigt för oss – överens om att ha en långsiktig kostnadsram. Med en långsiktig planering inom en fast kostnadsram kan vi för en lägre kostnad få ett starkare försvar, helt enkelt därför att planeringen då blir genomtänkt och riktig.

Men detta syfte rycks sönder om man i fråga efter fråga säger att olika utgifter kan stoppas in i den tänkta kostnadsramen. Bengt Gustavsson kan inte alldeles ha glömt bort att regeringen genom ett beslut av den 11 mars detta år givit sitt förslag till en planeringsram för den kommande femårsperioden. Genom att i fråga efter fråga plocka in nya poster inom kostnadsramen förrycker man den långtidsplanering som vi alla är så angelägna om att ha för att få ett starkare försvar till lägre kostnad.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Men regeringen har ju föreslagit, herr Per Petersson, att den del av beräknade kostnader som kan härledas från utlokaliseringar från Stockholmsområdet skall läggas utanför den militära kostnadsramen. Varför vill ni då inte acceptera förslaget?

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Ja, regeringen har gjort en beräkning av vilka kostnader som skall ligga innanför resp. utanför ramen, men enligt utskottsmajoritetens uppfattning är inte den beräkningen riktigt gjord. Vi anser med stöd av tidigare riksdagsbeslut att väsentligt mer av kostnaden för omlokaliseringen till Östersund skall ligga utanför den militära kostnadsramen, och det är därför vi har lagt fram vårt förslag.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Myndigheten har redovisat vilka olika punkter som är kostnadsberäknade och på grundval därav har regeringen sedan lagt fram ett förslag som utskottets reserver har anslutit sig till.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m . 1 – 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reser-

tionen nr 1 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Eskilstuna begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 39 punkten 1 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 1 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 157
Avstår - 1

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr andre vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan fru Hörnlund (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammarén hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 1 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl.

Punkten 2

M o m . 1-3

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Eskilstuna begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 39 punkten 2 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 2 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes.

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Inrättande av ett
flygvapenmuseum,
m. m.*

*Den militära
underrättelse-
tjänsten*

M o m . 5

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölles.

§ 2 Den militära underrättelsetjänsten

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1975/76:40 med anledning av propositionen 1975/76:189 med förslag om insyn i och kontroll av den militära underrättelsetjänsten m. m. jämte motion.

I propositionen 1975/76:189 (försvarsdepartementet) hade regeringen - efter föredragning av herr försvarsministern Holmqvist -

1. berett riksdagen tillfälle att yttra sig över de allmänna riktlinjer för den militära underrättelsetjänsten som föredragande statsrådet angett i propositionen.

2. föreslagit riksdagen att godkänna de grunder för allmän insyn i och kontroll av underrättelsetjänsten samt den organisationsanknytning för IB som föredragande statsrådet redovisat i propositionen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”På grundval av 1974 års underrättelseutrednings betänkande (SOU 1976:19) Den militära underrättelsetjänsten redovisas i propositionen vissa allmänna riktlinjer för vår militära underrättelsetjänst. Vidare föreslås grunder för insyn i och kontroll av verksamheten. För detta ändamål avses en särskild nämnd bli inrättad den 1 juli 1976. Nämnden förutsätts få sex ledamöter. Slutligen föreslås att överbefälhavarens enhet för inhämtning av underrättelser med s. k. särskilda medel, IB, organisatoriskt knys till försvarsstaben. Underrättelseutredningens organisationsförslag i övrigt avses bli överlämnade till försvarsmaktens ledningsutredning genom tilläggsdirektiv.”

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1975/76:2487 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhänga att underrättelsetjänsten omorganiserades som ett civilt organ direkt under försvarsministern, i enlighet med motionens riktlinjer.

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om inrättande av kontrollnämnd med representanter för samtliga riksdagspartier, vilken hade att följa underrättelsetjänstens allmänna verksamhet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2487, yrkandet 1, lämnade utan erinran de allmänna riktlinjer för den militära underrättelsetjänsten som föredragande statsrådet angett,

2. att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2487, yrkandet 2, godkände de grunder för allmän insyn i och kontroll av underrättelsetjänsten samt den organisationsanknytning för IB som föredragande statsrådet redovisat.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det har varit många skandaler under årens lopp som gällt utländska spion- och underrättelseorganisationer. Vid varje avslöjande av dessa organisationers verksamhet har det slagits fast att de brutit mot det egna landets grundlagar, att de brutit mot landets utrikespolitik och att de inkräktat på andra länders lagar och förordningar.

Detta har kunnat ske därför att spion- och underrättelseorganisationerna står utanför varje demokratisk kontroll.

Det är militärapparaten som kontrollerar och det är militärapparaten som har ansvaret för den operativa verksamheten. Regeringar och parlament har endast i mycket diffusa ordalag angett inriktning och verksamhet. Militären har sedan fått fria händer att tolka dessa oklara bestämmelser. Hur militärapparaten än tolkat det hela finns det fullt tillräckliga bevis för att våga påstå att underrättelseorganisationerna har blivit en stat i staten.

Sverige har som bekant haft sina skandaler. Det var 1973 som svenska folket och en stor del av riksdagens ledamöter för första gången fick veta att det även i vårt land under en lång rad av år hade existerat en militär spion- och underrättelseorganisation.

Det var ur demokratisk synvinkel och med tanke på vår deklarerade allians- och neutralitetspolitik inga vackra interiörer som presenterades från denna organisations verksamhet – åsiktsregistrering, infiltration, inbrott, samarbete och, som ÖB uttryckte det, byte av "äpplen mot päron" med utländska spion- och underrättelseorgan. Bombhot och utlämnande av uppgifter om svenskar och i Sverige bosatta politiska flyktingar ingick i "äpplen- och päronbytena".

Jag skall inte trötta med ytterligare uppräknning. I riksdagens protokoll från 1973, 1974 och 1975 finns utförligt material från IB:s verksamhet.

Som bekant tillsattes en rad utredningar efter ett starkt opinionstryck. En av utredningarna, vars resultat ligger till grund för det betänkande som nu behandlas, hade till uppgift att framlägga förslag om på vilket sätt underrättelsetjänstens framtida inriktning och verksamhet skulle utformas.

Vpk är inte motståndare till en underrättelseorganisation. Vi anser det i nuläget oundvikligt med en sådan. Det handlar om att införskaffa informationer om förhållanden av betydelse för statens yttre säkerhet. Men större delen av detta informationsarbete kan bedrivas i form av

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Den militära
underrättelse-
tjänsten*

Tisdagen den
25 maj 1976

*Den militära
underrättelse-
tjänsten*

legal insamling och sammanställning av uppgifter. Endast i mycket speciella delar kan behov föreligga av att inhämta information av hemlig eller intrikat natur.

I motsats till vad regeringen föreslagit i propositionen anser vi att inhämtning av information liksom tolkning och analys av densamma med fördel kan skötas av civila organ, som vi anser mer kompetenta än militären. Till detta kommer också kontrollen av underrättelsetjänsten. Enligt propositionen skall i stort sett den gamla ordningen gälla också i fortsättningen. IB skall sortera direkt under överbefälhavaren. Enligt vår mening bör IB i stället göras till ett civilt organ.

Militären bör knytas till detta organ endast som fackexpertis. Huvudmannen för underrättelsetjänsten bör alltså vara en civil politisk instans, förslagsvis försvarsdepartementet. Kontrollen av underrättelseverksamheten bör enligt vpk:s mening ske på två vägar. Gränser bör föreskrivas för den verksamhet underrättelseorganet självt får bedriva. En regel bör vara att underrättelsetjänsten själv endast får bedriva verksamhet som är legal. Skulle avgörande säkerhetsintresse kräva aktioner som t. ex. strider mot andra länders lagstiftning bör sådana inte få företas utan departementschefens vetskap och godkännande.

Det enda helt nya i propositionen är att den fortlöpande kontrollen över underrättelsetjänsten bör utövas av en nämnd. Men vpk finner inte propositionens förslag i detta avseende tillfredsställande. Nämnden bör utgå från folkrepresentationen. Den bör vara sammansatt av representanter för riksdagens samtliga partier och dessutom innehålla en lagkunnig person. Nämnden bör även vara ansvarig inför riksdagens konstitutionsutskott. Med hänsyn till vad jag anfört tidigare om en civil politisk ansvarig instans för underrättelsetjänsten är också vårt förslag om konstitutionsutskottet som ansvarig instans för den parlamentariska nämnden den enda konstitutionellt rimliga och logiska konstruktionen.

Den nämnd som propositionen föreslår står vid sidan av riksdagen och det konstitutionella kontrollsystemet. Dessutom är dess sammansättning och funktion diffust beskrivna. Den har enbart funktionen att samråda med överbefälhavaren, och inte ens detta är obligatoriskt.

Vpk föreslår i motionen 2487 att underrättelsetjänsten omorganiseras till ett civilt organ direkt under försvarsministern och att det inrättas en kontrollnämnd med representanter för samtliga riksdagspartier, vilken har att följa underrättelsetjänstens allmänna verksamhet.

Om denna omorganisation företas så innebär det också att tillräckliga garantier skapas för att underrättelsetjänsten i fortsättningen inte kan agera som en egen liten statsapparat oberoende av de lagar och förordningar som existerar. Det förslag som nu de fyra s. k. demokratiska partierna vill driva igenom innebär att i stort sett samma verksamhet som tidigare bedrivits skall bedrivas också i fortsättningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 2487.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Herr Måbrink har här i kammaren vädrat sin och sitt partis olust över vår svenska militära underrättelsetjänst. Låt mig bara inledningsvis kort fastslå att herr Måbrink och vpk i denna fråga är isolerade från övriga partier i Sveriges riksdag.

I december 1973 tog riksdagen ställning till vissa förslag från försvarsutskottet angående den militära underrättelsetjänsten. Förslagen var grundade på en särskild granskning som utskottet hade gjort med anledning av den s. k. IB-affären.

Riksdagsbeslutet då innebar godkännande av vissa allmänna krav på den del av underrättelseverksamheten som försvarsstabens särskilda byrå – den s. k. IB – svarar för och av vad utskottet hade anfört om den hemliga underrättelsetjänsten i fortsättningen. Utskottet hade pekat på vissa frågor som regeringen borde låta utreda särskilt.

Den utredningen är nu gjord och redovisas för riksdagen i propositionen 1975/76:189 tillsammans med vissa förslag från regeringen. En motion från vpk har väckts med anledning av propositionen.

Vi i försvarsutskottet har under beredningen av propositionen haft utskottsutfrågning med försvarsministern och överbefälhavaren. De var vid skilda tillfällen hos oss. Av försvarsutskottets betänkande nr 40 framgår att utskottet helt delar underrättelseutredningens och försvarsministerns uppfattning att Sverige även i fortsättningen behöver en särskild underrättelsetjänst som verkar redan i fredstid. Jag kommer nu bara att beröra några delfrågor i betänkandet.

I den av mig nämnda vpk-motionen av herr Hermansson m. fl., som herr Måbrink här i debatten har talat för, föreslås att underrättelsetjänsten skall organiseras om till ett civilt organ direkt under försvarsministern. Vi i försvarsutskottet anser att underrättelseverksamheten är en myndighetsuppgift som är naturligt knuten till vår försvarsmakt och även i fortsättningen bör ledas av överbefälhavaren.

Våra kunskaper om omvärlden bör och måste vara allsidiga. Det är inte detsamma som att lika stora och samma sorts underrättelseresurser skall användas i varje särskilt fall när vi behöver informationer om ett annat land. Man måste givetvis anpassa sig till möjligheterna att få informationer. Samarbete med utländska underrättelseorganisationer måste få förekomma.

Den speciella organisationen för att inhämta underrättelser med andra metoder än signalspaning – kallad IB – har till uppgift att utnyttja tillfällen till underrättelseinhämtning som andra organ inte kan utnyttja därför att de inte har ett tillräckligt säkerhetsskydd. Beträffande IB:s arbetsmetoder har utskottet ingen annan mening än den utredningen och försvarsministern anfört.

Vi i utskottet tillstyrker också regeringens förslag att inrätta en särskild underrättelsenämnd om sex personer. Vi anser liksom försvarsministern att olika uppfattningar i samhällsfrågor bör vara representerade i nämnden. Ledamöterna i nämnden skall fortlöpande stå i nära förbindelse

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Den militära
underrättelse-
tjänsten*

Tisdagen den
25 maj 1976

*Den militära
underrättelse-
tjänsten*

med underrättelseväsendet och följa dess verksamhet. Vi delar också försvarsministerns syn på befogenheter och verksamhetsområde för nämnden. Däremot avstyrker utskottet förslaget i vpk-motionen 2487, som herr Måbrink här har talat för, om att alla riksdagspartier skall vara representerade i nämnden.

Underrättelseutredningen har också lämnat förslag beträffande den militära underrättelsetjänstens framtida organisation. Förslaget gäller bl. a. en nyinrättad befattning som underrättelsechef i försvarsstaben. Men eftersom det pågår en särskild utredning om de centrala stabernas organisation – försvarsmaktens ledningsutredning – anser försvarsministern att dessa förslag bör prövas närmare av ledningsutredningen. Vi i utskottet har inte heller där någon invändning mot försvarsministerns förslag.

Herr talman! Till sist några ord om IB:s organisatoriska anknytning.

Underrättelseutredningen har föreslagit att IB skall infogas i försvarsstaben, och försvarsministern förordar att IB knyts närmare till staben. Utskottet har hela tiden ansett att IB har en anknytning till försvarsstaben och att en sådan anknytning bör finnas även i fortsättningen. Men behovet av ett starkt säkerhetsskydd gör att IB aldrig kan bli annat än en mycket speciell enhet, specialreglerad i förhållande till vad som gäller för försvarsstaben i övrigt.

Som jag tidigare nämnt anser utskottet att underrättelseverksamheten är en myndighetsuppgift. Överbefälhavaren skall enligt sin instruktion leda underrättelsetjänsten, och utskottet uttalar att denna uppgift bör kvarstå. Liksom tidigare understryker försvarsutskottet angelägenheten av att åtgärder snarast vidtas för att ytterligare höja effektiviteten i underrättelsetjänsten. Ovisshet om IB:s organisatoriska anknytning kan verka hämmande, varför utskottet tillstyrker att IB:s fortsatta anknytning till försvarsstaben bestäms snarast.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till försvarsutskottets enhälliga hemställan i betänkandet nr 40.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2487 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2487.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Måbrink begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 294

Nej – 18

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Arbetsskadeförsäk-
ring*

§ 3 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1975/76:41 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Arbetsskadeförsäkring

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:40 med anledning av propositionen 1975/76:197 med förslag till lag om arbetsskadeförsäkring jämte motioner.

I propositionen 1975/76:197 hade regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagt förslag till lag om arbetsskadeförsäkring.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag om en helt ny lagstiftning beträffande ersättning vid skada i arbetet i stället för nuvarande lag om yrkesskadeförsäkring. I en ny lag om arbetsskadeförsäkring föreslås i princip rätt till full ersättning för inkomstbortfall till den som drabbas av skada i sitt arbete. En annan grundläggande regel i lagförslaget är att alla skador och sjukdomar som har uppstått på grund av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet skall anses som arbetsskador. Denna regel ersätter bl. a. nuvarande särskilda förteckning över ersättningsgrundande yrkes-sjukdomar. Frågor som gäller ersättning för lyte och men hos den skadade regleras i särskild ordning genom gällande avtal om trygghetsförsäkring.

Den nya lagen skall gälla inkomstförlust till följd av skador och sjukdomar som har uppstått i arbetet då dessa varat längre än 90 dagar. Under en samordningstid på de första 90 dagarna skall liksom nu den vanliga sjukförsäkringen tillämpas. Den nya lagen anknyter till de principer som gäller för invaliditetsbedömning inom den allmänna försäkringen. Det blir därigenom den faktiska nedsättningen i den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom förvärvsarbete som bestämmer livräntans storlek. Livräntan vid arbetsskada skall enligt lagförslaget utgöra skillnaden mellan den inkomst som den försäkrade kan antas ha haft om han inte hade skadats och den inkomst som han trots skadan kan beräknas komma att få. Livräntan skall kunna ersätta årlig inkomstförlust upp till samma inkomsttak som gäller för ATP, dvs. 7,5 basbelopp som f. n. motsvarar 75 000 kr. Utgående livränta görs värdebeständig

genom anknytning till basbeloppet. Livräntorna till efterlevande anpassas till de principer som gäller inom folkpensioneringen och förmåner för-
bättras, särskilt för barn.

I fråga om samordningen mellan den allmänna pensioneringens för-
månar och arbetsskadelivräntan föreslås i propositionen förenklade regler
jämfört med vad som nu gäller. Livräntan skall täcka en del av in-
komstförlusten vid arbetsskada som inte ersätts genom förtidspension.
Livräntan skall vara pensionsgrundande för ålderspension från ATP och
utgå fram till pensionsåldern 65 år. Därefter skall gälla en enkel ga-
rantiregel.

Den nya arbetsskadeförsäkringen skall liksom nuvarande yrkesskade-
försäkring finansieras helt genom arbetsgivaravgifter. Administrationen
av arbetsskadeförsäkringen föreslås decentraliserad från riksförsäkrings-
verket till de allmänna försäkringskassorna. Övergångsvis skall äldre yr-
kesskadeärenden handläggas av riksförsäkringsverket. Besvärreglerna
föreslås bli desamma som för socialförsäkringen i övrigt. Det innebär
bl. a. att försäkringsrådet skall upphöra med utgången av juni 1978.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1977 och gälla
för skadefall som inträffar därefter. Innan dess skall yrkesskadeförsäk-
ringskommittén lämna förslag om övergångsordningar för äldre yr-
kesskadelivräntor m. m. och beträffande nuvarande frivilliga yrkesska-
deförsäkring för egenföretagare."

I detta sammanhang hade behandlats

*del*s de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:2429 av herr Hörberg (fp),

1975/76:2449 av herr Dahlberg m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen
beslutade att hos regeringen anhålla om förslag till sådan ändring av
lagen om arbetsskadeförsäkring som gjorde det möjligt för försäkrings-
kassornas pensionsdelegationer att i varje enskilt fall, oavsett ålder, pröva
änkans behov av efterlevandelivränta med hänsyn till arbetsmarknads-
mässiga och sociala skäl,

1975/76:2490 av herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c) och Fågelsbo
(c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att 1 kap. 1 § lagen om ar-
betsskadeförsäkring utformades så, att därav klart framgick att lagen även
omfattade egenföretagare i dennes yrkesutövning,

1975/76:2491 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c),

1975/76:2492 av herr Jonsson i Alingsås (fp) och fröken Rogestam
(c),

*del*s de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta
motionerna

1975/76:552 av fru Fredrikson m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen
hos regeringen uttalade att de yrkesarbetande som nu stod utanför den
obligatoriska yrkesskadeförsäkringen obligatoriskt borde anslutas till den
nya arbetsskadeförsäkringen,

1975/76:1173 av herr Andersson i Gamleby (s) och

1975/76:1174 av herr Andersson i Ljung m. fl. (m), vari hemställdt att riksdagen hos regeringen uttalade att reglerna för yrkesskadeförsäkringen borde utformas så, att man erhöll likvärdigt skydd till samma kostnad, oavsett om man var anställd eller arbetade i eget företag.

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

Arbetskadeförsäkring

Utskottet hemställde

1. beträffande egenföretagare att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:552, 1975/76:1174 och 1975/76:2490 gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

2. beträffande studerande att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2491 (yrkandet 1) och 1975/76:2492,

3. beträffande uppräknig av livränta att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2491 (yrkandet 2),

4. beträffande livränta under sjukdom i vissa fall att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1173,

5. beträffande änkelivränta att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2449,

6. beträffande livränta för änking och frånskild man att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2491 (yrkandet 3),

7. beträffande finansieringen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2429,

8. beträffande frågan om grundskydd att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2491 (yrkandet 4),

9. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:197 skulle anta det i propositionen intagna förslaget till lag om arbetsskadeförsäkring.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Det är kanske litet djärvt att gå emot ett enhälligt utskott när det gäller samordningen av yrkesskadeförsäkringen med den allmänna försäkringen.

Jag har tillsammans med fyra fem partikamrater motionerat om att man borde se över efterlevandeskyddet framför allt för änkor. Den nuvarande yrkesskadelagen ger en änka möjlighet att få pension, men efter det att samordningen har kommit till stånd måste änkan ha minderåriga barn, alltså barn under 16 år, eller vara över 36 år för att kunna få pension.

Utskottet hänvisar till att det finns försäkringar på området som gör det möjligt att täcka in en del av de kostnader det måste medföra att en försörjare går bort. Utskottet hänvisar också till att det arbetsmarknadsmässigt är riktigt att kvinnorna inte skall pensioneras i förtid; de skall ut på arbetsmarknaden. Den som har kännedom om arbetsmarknaden här i landet vet att allt inte är så välordnat. Det finns områden i landet där näringslivet är ensidigt och där kvinnorna inte har någon större chans att få ett arbete på hemorten utan i så fall är hänvisade till omskolning och förflyttning. I en del fall kanske detta också medför

Tisdagen den
25 maj 1976

*Arbetskade-försäkr-
ing*

svårigheter: jag tänker på familjeband och mycket annat.

Vi har i det gamla Sverige ända sedan förra seklet haft råd att svara för de efterlevande änkorna oavsett hur det varit bestämt med barn under 16 år och änkornas ålder. Jag tycker därför att det hade varit rimligt att ge pensionsdelegerade i uppdrag att i det enskilda fallet pröva om det finns arbetsmarknadsmässiga och sociala skäl för att ge änkor som inte är 36 år eller inte har minderåriga barn detta skydd.

I övrigt har jag ingenting att invända mot propositionen. Det är många frågor som där löses på ett förtjänstfullt sätt. Framför allt gäller det den som drabbas av skador. Först och främst ser man till att livräntan får behålla sitt värde genom att den räknas upp och följer den allmänna försäkringens villkor. Men borttagandet av efterlevandeskyddet för änkor tycker jag är en skönhetsfläck. Det gäller kanske inte många i och för sig, men de som drabbas kan drabbas ganska hårt. Jag anser att man hade haft möjlighet att täppa till detta hål utan att det hade blivit några större svårigheter för försäkringskassorna att klara även de enskilda fallen.

Det är inte alla som har det så ordnat att de arbetar under avtalsenliga förhållanden. I så fall utgår det heller inga försäkringsbelopp. Men döden tar inte hänsyn till sådana skäl, utan den slår blint, oavsett familjeförhållanden och liknande. Jag tycker därför att det hade varit socialt berättigat att här ha kvar de gamla reglerna.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bif. till motion 2449.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Jag vill först och främst understryka att det är ett utomordentligt betydelsefullt beslut som vi nu står i begrepp att fatta. Jag instämmer med den föregående talaren i att förslaget innehåller mycket värdefullt för dem som står ute i arbetslivet. Att det är fråga om ett mycket viktigt förslag markeras ytterligare av att socialministern har anmält sig på talarlistan. Jag förmodar att han kommer att något beröra den historiska bakgrunden till förslaget och det sakliga innehållet i det samma. Men jag vill ändå, herr talman, understryka en del av det som jag anser vara särskilt betydelsefullt i denna lagstiftning.

För det första innebär den högre kompensationsgrad som föreslås att vid yrkesskada skall utgå i princip 100-procentig kompensation för inkomstbortfall inom ramen för basbeloppet. Detta gäller i fråga om både sjukpenning efter samordningstidens slut och livränta. Detta är en väsentlig förbättring av förmånerna. Som jämförelse kan nämnas att den nuvarande livräntan vid yrkesskada beräknas på grundval av ett ersättningsunderlag som vid nuvarande basbelopp om 10 000 kr. är maximerat till 37 500 kr. Enligt det nu föreliggande förslaget är ersättningsunderlaget för livränta maximerat till 7,5 basbelopp, vilket motsvarar 75 000 kr.

För det andra är det nya arbetsskadebegrepp som föreslås en viktig sak. Därigenom kommer vi ifrån den nuvarande förteckningen över yrkessjukdomar, som har ådragit sig så mycken kritik. I stället får vi en regel av innehåll att varje skada till följd av olycksfall eller annan skadlig

inverkan i arbete skall anses som arbetsskada. De föreslagna reglernas flexibilitet är otvetydigt att föredra framför de mera stelbenta regler som nu gäller. Man kan dessutom anknyta tillämpningen till den tekniska utvecklingen på ett bättre sätt än som nu är möjligt.

För det tredje är det viktigt att propositionen innebär förbättringar i efterlevandeskyddet, särskilt för barnen, och i fråga om samordningsreglerna.

Det skulle givetvis finnas anledning att beröra andra frågor i propositionen, men jag skall inte trötta kammaren med det. Detta förslag är att hälsa med största tillfredsställelse, eftersom det innebär betydande förbättringar för dem som löper risker i arbetslivet och utsätts för skador i en eller annan form.

Herr Dahlberg har i sin motion och i sitt inlägg uttalat oro för de änkor som inte har något arbete vid försörjarens bortgång och som har svårt att skaffa sig arbete men trots detta inte skall få pension eller livränta från yrkesskadeförsäkringen. Han betecknade detta som en skönhetsfläck i ett för övrigt fint förslag. Men om herr Dahlberg noggrant läser vad utskottet har anfört på s. 24 i betänkandet tror jag att han skall finna att hans oro i någon mån är överdriven. Det har nämligen utvecklats ett system med trygghetsförsäkring som täcker hela arbetsmarknaden. Från denna försäkring utgår ersättning till de änkor som herr Dahlberg här ömmar för.

Normalt skall en ung kvinna som inte har barn kunna skaffa sig arbete. Men jag medger att det i vissa trakter, framför allt i glesbygderna, kan bli besvärligt. Just med hänsyn till att trygghetsförsäkringen griper in med sitt ersättningssystem finns det emellertid ingen anledning att bifalla herr Dahlbergs förslag att försäkringskassorna i ömmande fall skall kunna besluta att pension skall utgå. Materiellt sett är både änkor och barn ganska väl tillgodosedda dels i det föreliggande förslaget till yrkesskadelag, dels genom trygghetsförsäkringen.

Från principiell synpunkt tror jag inte heller att det är lyckligt att ge ett sådant uppdrag som herr Dahlberg föreslår till försäkringskassorna. Man bör lita till att de efterlevande kommer att få en hygglig försörjning genom försäkringen. Som jag framhöll är de materiellt sett ganska väl tillgodosedda; utöver eventuell livränta utgår alltid – det är inte inkomstprövat – en ersättning motsvarande värdet av 25 000 kr. och 2 500 kr. årligen för varje barn tills det fyller 20 år. Detta är innebörden av det kollektivavtal om trygghetsförsäkring som arbetsmarknadsparterna har tecknat och som alltså täcker hela arbetsmarknaden.

Hur efterlevandeskyddet skall utformas i framtiden ligger som sagt hos pensionskommittén, och i avvaktan på dess förslag har vi velat hålla oss till de regler som gäller inom den allmänna försäkringen. Det är anledningen till att vi har avstyrkt herr Dahlbergs motion.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Tisdagen den
25 maj 1976

Arbesskade försäkring

Herr DAHLBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har tagit del av betänkandet och jag vet att det är som herr Fredriksson säger att trygghetsförsäkringen gäller för dem som arbetar under kollektivavtal. Men tyvärr är inte alla anställda enligt kollektivavtal. Särskilt gäller det mindre företag och enskilda. Även i sådana företag kan naturligtvis olyckan vara framme och ett dödsfall inträffa, och då gäller inte denna försäkring.

Som jag tidigare sade rör det sig inte om hundratals fall om året, utan kanske om ett tjugotal. Men de änkor som berörs kan leva i tron att de har kvar samma trygghet som förut och tecknar inte några nya försäkringar. Om det då inträffar ett dödsfall har de inget skydd.

25 000 kr. är i och för sig ett högt belopp. Men innan vederbörande blivit omskolad och fått ett nytt arbete, kanske på en annan ort, kostar det mycket pengar. Man kunde ha gett dessa änkor efterlevnadspension för den tid som det tar för dem att skola om sig och skaffa ett arbete. Det hade också utgjort en press på arbetsmarknadsmyndigheterna. Därmed tror jag att man hade löst detta problem.

Som jag sade tidigare är detta i och för sig inte någon stor fråga, men för dem som tidigare haft detta skydd och nu mister det kan det uppstå en besvärlig situation.

Herr FREDRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Som jag tidigare sade täcker de försäkringar som jag redogjorde för hela arbetsmarknaden där det finns kollektivavtal. Kommunerna och landstingen har sådana försäkringar, och staten har sin personskadeförsäkring. Även den fria arbetsmarknaden har sin försäkring. Dessa försäkringar är likvärdigt utformade.

Nu säger herr Dahlberg att det kan finnas undantag. Det är riktigt att det finns anställda som inte arbetar under kollektivavtal, men överallt där man har ett sådant avtal gäller denna försäkring och ger, som jag ser det, ett hyggligt belopp till dessa änkor.

Utöver ersättningen till änkan och barnen i form av livränta finns det ju också en grupplivförsäkring. Denna utgår f. n. med ett belopp motsvarande 6 basbelopp, alltså 60 000 kr. Änkorna hamnar alltså inte i någon nödsituation vid ett dödsfall.

Jag tycker därför att man bör kunna avvakta det förslag som pensionskommittén så småningom kommer att lägga fram. Det har bedömts som angeläget att man i en fråga som har denna principiella vikt inte avviker alltför mycket från den allmänna försäkringen.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att liksom utskottets ordförande understryka betydelsen av det beslut kammaren nu kommer att fatta.

Yrkesskadeförsäkringen är vår äldsta socialförsäkring. Det är faktiskt i år jämnt 75 år sedan den tillkom. Vår första lag om ersättning vid olycksfall i arbete utfärdades nämligen år 1901, och år 1902 inrättades

riksförsäkringsanstalten. Man kan säga att det var då vi började att bygga upp en socialförsäkring i vårt land. Yrkesskadeförsäkringen var länge vår enda obligatoriska försäkring som gav ersättning vid sjukdom, invaliditet och dödsfall. Under de senaste decennierna har det som bekant vuxit fram en allmän socialförsäkring med sjukförsäkring, folkpension och ATP. Yrkesskadeförsäkringen är därför numera ett komplement till den allmänna försäkringen vid skador i arbetet.

De förslag till genomgripande ändringar av yrkesskadeförsäkringen som riksdagen nu skall ta ställning till kommer på viktiga punkter att innebära en radikalt förändrad och förbättrad lagstiftning. Man kan tala om en milstolpe i försäkringens utveckling.

Den föreslagna helt nya lagen om arbetsskadeförsäkring kommer att omfatta alla skador i arbetet, vare sig de beror på olycksfall eller har andra orsaker. Därmed överges den nuvarande yrkesskadeförsäkringslagens metodik att räkna upp de sjukdomsorsaker och sjukdomar som – utöver olycksfallen – täcks av försäkringen. Utskottets ordförande har i sitt anförande tidigare varit inne på dessa frågor. Det är enligt min mening av stor betydelse att det nu har blivit medicinskt och tekniskt möjligt att införa ett sådant generellt arbetsskadebegrepp i lagstiftningen. Härmed tillgodoses önskemål som man sedan länge har haft på fackligt håll.

Arbetskadeförsäkringen kommer i ännu högre grad än yrkesskadeförsäkringen att bygga på den allmänna försäkringens grund. Liksom hittills skall sjukförsäkringen i princip svara för ersättningen under en samordningstid på 90 dagar. Vid fortsatt sjukdom skall därefter enligt propositionens förslag den skadade få full ersättning från arbetsskadeförsäkringen. Det är en ny och viktig princip som härmed slås fast: inkomstförlust som uppstått till följd av en skada i arbetet skall i princip kompenseras till 100 %. Den sociala grundsyn som denna princip ger uttryck för är vårt svar på de rätt uppseendeväckande tankegångar som nyligen fördes fram från arbetsgivarhåll om att sänka kompensationsnivån inom bl. a. sjukförsäkringen och för pensionärerna. Det förslag som regeringen nu lagt fram och som tillstyrkts av utskottet slår vakt om och vidareutvecklar det sociala synsätt som både nu och framgent skall vara grundvalen för vår socialförsäkring.

Propositionens lagförslag innebär att om arbetsskadan leder till bestående nedsättning av arbetsförmågan, så skall livränta utgå som tillsammans med förtidspensionen helt kompenserar inkomstförlusten. Den allmänna försäkringens förmåner skall ligga i botten som ett grundskydd och arbetsskadelivräntan utgå som ett komplement. Denna ordning har blivit möjlig genom att man också i arbetsskadeförsäkringen övergår till ett renodlat ekonomiskt invaliditetsbegrepp. Skadeståndersättningen för lyte och men skall i fortsättningen helt regleras genom de avtal om trygghetsförsäkring (TFY) som parterna på arbetsmarknaden under de senaste åren har kommit överens om.

För samordningen med ålderspensioneringen inom den allmänna för-

Tisdagen den
25 maj 1976

*Arbetsskadeförsäk-
ring*

säkringen införs väsentligt förenklade regler, något som jag tror att vi alla upplever positivt. De nya reglerna innebär att pensionerna skall ge grundtryggheten och utgå med fullt belopp medan arbetsskadelivränta skall utgå därutöver där det behövs för att uppnå en garantinivå. En viktig nyhet är att livräntan skall vara pensionsgrundande för ålderspension från ATP.

I administrativt hänseende innebär reformen att vi fullföljer den decentralisering som riksdagen på regeringens förslag beslutade om för några år sedan. Arbetsskadeförsäkringen skall i fortsättningen i sin helhet handläggas av de allmänna försäkringskassorna i första instans. En annan följd av den nya administrationen är att försäkringsrådet upphör om ett par år. Försäkringsrådet har som besvärinstans inom yrkesskadeförsäkringen under de gångna åren spelat en betydande roll när det gällt att i praxis utveckla försäkringens regler. Jag vill, herr talman, gärna passa på detta tillfälle att uttala ett erkännande och ett tack för det viktiga arbete som försäkringsrådet under årens lopp har fullgjort inom den svenska socialförsäkringen.

Jag har med det sagda velat markera den stora betydelse både principiellt och praktiskt som dagens reformbeslut om den nya arbetsskadeförsäkringen har. Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1977. Dessförinnan kommer riksdagen att få ta ställning till en proposition med förslag i bl. a. en rad följdfrågor. Av dessa vill jag särskilt nämna egenföretagarnas ställning i försäkringen och övergångsregler för de äldre skadefallen. Dessa och andra frågor behandlas nu av yrkesskadeförsäkringskommittén under dess avslutande arbete.

Jag vill till sist, herr talman, understryka min tillfredsställelse över den enhälliga anslutning som propositionen har fått i utskottsbehandlingen.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Utskottets betänkande är enhälligt på alla punkter, och det är inte mycket att tillägga. Utskottet har vid sitt arbete kunnat konstatera att det är ett bra förslag som framlagts i propositionen, och det har ju också socialministern velat säga när han har presenterat det. Man skulle kunna använda den välkända formuleringen: "Han såg på sitt verk och fann det ganska gott."

Dock kan man i propositionen och i utskottets betänkande finna vissa brister. Av vilken anledning är inte alla grupper med som i sitt vardagsarbete är utsatta för yrkesrisker? Det är framför allt egenföretagarna som haft anledning att ställa den frågan.

Vi har blivit underrättade om att yrkesskadeförsäkringskommittén fortsätter sitt arbete. Avsikten är att kommittén skall bli färdig någon gång under innevarande år och att en proposition skall läggas fram för riksdagen i så god tid att också egenföretagarna skall kunna omfattas av försäkringen fr. o. m. den 1 juli 1977. Det är nödvändigt att så sker, därför att egenföretagare lika väl som lönearbetare är drabbade av arbetsskador, dvs.

av olycksfall.

Jag vill säga till socialministern att det har uppstått en viss förvåning och också irritation över den uppspaltning som skett. Jag tror emellertid att den klara deklaration som socialministern har givit här i dag – att egenföretagarna också kommer med i försäkringen och att det sker från den 1 juli 1977 – skall kunna lugna stämningarna.

Jag vill erinra om den motion som herr Fågelsbo och jag har lämnat, i vilken vi framhåller att det är angeläget att samtliga kommer med som löper risk för arbetsskador i sin vardagsgärning.

Det har väckt en viss irritation att vi den här våren, när arbetsbelastningen varit mycket hård i riksdagen, har fått en proposition – bland närmare 50 andra – med förslag till en delösning, av arbetsskadeförsäkringen där vissa områden lämnats utanför. Arbetsbelastningen har väl också gjort att en del av de motioner som utskottet haft att behandla inte helt har blivit föremål för den grundliga analys som varit önskvärd. Det finns motionärer som rest erinringar i efterhand och frågat hur vi kunnat acceptera en enhällig skrivning från utskottet. Jag hoppas emellertid att vi skall få återkomma i samband med behandlingen av den proposition som kommer om egenföretagarnas ställning och andra följdfrågor.

Jag ber med dessa få ord, herr talman, att också jag få ge min anslutning till utskottets enhälliga betänkande.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Jag ville bara säga när det gäller de egna företagen att utredningen redan den 1 februari i år anmälde till socialdepartementet att vi avsåg att lägga ett förslag om obligatorisk försäkring även för egenföretagarna. Detta har följts upp av socialministern i propositionen, där han har förklarat att han avser att också lägga fram en proposition om egenföretagarna, innehållande motsvarande förslag som när det gäller arbetstagarna. Detta uttalande kunde man i och för sig lita på, men för att ytterligare ta bort all eventuell oro som kunde förefinnas, har utskottet följt upp detta genom att skriva såsom vi har gjort och ge regeringen till känna att förslag bör läggas fram om en försäkring för egenföretagarna som skulle träda i kraft den 1 juli nästa år samtidigt med motsvarande försäkring för arbetstagarna.

Det är inte bara egenföretagarna som har frågan olöst i dag. Problemet med hur de äldre livräntorna skall räknas upp är en mycket viktig fråga. Vi har också en del andra lagar och förordningar, t. ex. militärsättningsförordningen, som måste ses över.

Utredningen är nu sysselsatt med frågan hur yrkesskadelagen skall utformas för att täcka även egenföretagarna. Jag avslöjar väl ingen hemlighet om jag säger att vi kommit ett gott stycke på väg. Det finns garantier för att vi kommer att få en lag som kan träda i kraft på utsatt tid. Det bör alltså inte finnas någon som helst anledning till oro för dessa grupper.

Låt mig också, herr talman, när jag ändå har ordet, uttrycka min tillfredsställelse över att utskottet kunnat bli enhälligt i den här frågan.

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

Arbetsskadeförsäkring

Tisdagen den
25 maj 1976

*Vissa läkemedels-
frågor. m. m.*

Som den uppmärksamme läsaren redan upptäckt har Tryckfelsnisse varit framme på tryckeriexpeditionen. Under betänkandet står "på socialutskottets vägnar". Det skulle vara förargligt om socialutskottet skulle kunna ta åt sig äran för denna mycket fina och viktiga lagstiftning, och detta kommer att ändras till "socialförsäkringsutskottets".

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2449 av herr Dahlberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 6-9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 5 Vissa läkemedelsfrågor, m. m.

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:42 med anledning av motioner om vissa läkemedelsfrågor m. m. samt

näringsutskottets betänkande 1975/76:38 med anledning av motion om produktion av billigare menstruationsskydd.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 42 och näringsutskottets betänkande nr 38 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 42

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:307 av herr Lövenborg m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en skyndsam prövning av frågan om att normalkostnaderna för anskaffande av glasögon infogades i sjukförsäkringssystemet och lagen om allmän försäkring.

1975/76:338 av fru Lantz (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om prövning av frågan om försäljningen av menstruationsskydd kunde ske på apotek och att dessa produkter inbegreps i sjukförsäkringen tillhörande rabatterade varor.

1975/76:353 av herr Börjesson i Falköping (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att läkemedel som ordinerats av läkare för psoriasis skulle

tillhandahållas gratis.

1975/76:746 av herr Wachtmeister i Staffanstorp (m), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att regeringen övervägde en sådan ändring i kungörelsen (1954:520) med förteckning över kostnadsfria läkemedel, att även sjukdomen psoriasis togs in i denna förteckning, och

1975/76:1193 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen begära en utredning, som syftade till att inom sjukförsäkringen införa ett avgiftstak för den försäkrades årliga läkemedelskostnader.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande läkemedelsförmåner med anledning av motionerna 1975/76:353, 1975/76:746 och 1975/76:1193 ge regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. beträffande ersättning för kostnader för glasögon avslå motionen 1975/76:307.

3. beträffande ersättning för kostnader för menstruationsskydd avslå motionen 1975/76:338.

Reservation hade avgivits av fröken Pehrsson (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen beträffande läkemedelsförmåner med bifall till motionerna 1975/76:353 och 1975/76:746 och med anledning av motionen 1975/76:1193 gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

Näringsutskottets betänkande nr 38

I detta betänkande behandlades motionen 1975/76:337 av fru Lantz (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om initiativ till en prövning huruvida prisbilligare produktion av menstruationsskydd kunde åstadkommas.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:337.

Reservation hade avgivits av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:337 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande 42 behandlar ett par motioner där det hemställs att läkemedel för psoriasis sjuka skall kunna utlämnas kostnadsfritt.

Det finns i vårt land 200 000 som har denna sjukdom och 800 000 svenskar är anlagsbärare. Psoriasis är f. n. en obotlig sjukdom, men en

Tisdagen den
25 maj 1976

*Vissa läkemedels-
frågor, m. m.*

lyckad behandling kan göra den sjuke symtomfri för längre eller kortare tid. Forskarna har ännu inte kunnat klarlägga orsakerna till sjukdomen även om det finns mycket som talar för att ärftliga faktorer spelar en väsentlig roll vid uppkomsten av psoriasis. Det är därför ytterligt angeläget att öka forskningsanslagen för den här sjukdomen.

Personer som lider av psoriasis har stora kostnader för läkemedel och förbandsmaterial. Till detta kommer ofta extra utgifter för slitage av linne och kläder. Tvättutgifterna kan bli mycket stora efter behandling med alla de olika salvor som den psoriasissjuka behöver. En del av dessa kostnader vill nu motionärerna att de sjuka skall slippa genom kostnadsfria läkemedel. Jag delar den uppfattningen.

Dessa motioner har utskottet remitterat till Riksförsäkringsverket, Svenska psoriasisförbundet och socialstyrelsen. Riksförsäkringsverket tillstyrker bifall till motionerna. Detsamma gör Svenska psoriasisförbundet som också vill att förbandsmaterial, tubgas och bomullsvantar samt sockor som rekommenderas av läkare skall bli kostnadsfria.

Socialstyrelsen talar i sitt remissvar om hur bestämmelserna är i dag. Regeringen bestämmer, efter förslag från socialstyrelsen, vilka läkemedel som skall vara kostnadsfria. Dessa upptages sedan i en särskild förteckning. Socialstyrelsen bedömer efter två kriterier: 1. sjukdomens långvarighet 2. sjukdomens allvarlighetsgrad.

Beträffande långvarigheten svarar psoriasis mot kravet – men knappast när det gäller allvarlighetsgraden, menar socialstyrelsen. Jag är verkligen förvånad över den kommentaren. Har socialstyrelsen tillräcklig kontakt med de psoriasissjuka? Känner styrelsen till deras svårigheter och kamp mot sjukdomen?

Socialstyrelsen talar sedan i sitt remissyttrande om att styrelsen regelbundet föreslår regeringen att förändra förteckningen över fria läkemedel. Det senaste förslaget från socialstyrelsen behandlas f. n. av regeringen. Däremot säger socialstyrelsen inte ett enda ord om något förslag från styrelsen om fria läkemedel för psoriasissjuka. Man kan undra när ett sådant förslag kommer. Kommer det att dröja länge?

I nästa avsnitt av remissvaret skriver socialstyrelsen om de läkemedelsrabatter som förekommer, att "skillnaden mellan rabatterade och kostnadsfria läkemedel är ej längre så stor. Värdet minskar ytterligare då många patienter som får läkemedel kostnadsfritt förskrivit dessutom behöver andra läkemedel, vilkas kostnad överstiger det tak vid vilket kostnaden enligt läkemedelsförmånen maximeras till 20 kr. Dessa patienter har alltså ingen praktisk nytta av sin kostnadsfria förskrivning, då samtliga läkemedel som förskrivs av samma läkare vid samma tillfälle sammanräknas vid beräkning av läkemedelsrabatt."

Vad är nu detta för ett resonemang? Är inte skillnaden så stor för den enskilde? Då kostar det ju inte heller mycket att låta de psoriasissjuka få fria läkemedel. För de sjuka betyder faktiskt några hundra kronor fortfarande en hel del. Det finns alltså i vårt land människor som har låga löner och ont om pengar.

Socialstyrelsen föreslår till sist att den s. k. läkemedelsförmånen blir föremål för utredning i avsikt att bättre tillgodose önskemål om låga läkemedelskostnader för långvarigt sjuka. Detta föreslår också socialförsäkringsutskottet i sitt betänkande nr 42, och utskottet anser att socialpolitiska samordningsutredningen bör få detta uppdrag. Men den utredningen har så många och stora arbetsuppgifter att de psoriasissjuka, om de skall avvakta resultatet från denna, nog får vänta mycket länge.

Jag menar att riksdagen redan nu borde besluta om fria läkemedel för de psoriasissjuka, och därför har jag fogat en reservation till utskottets betänkande. Jag yrkar bifall till denna reservation.

I en annan motion, som behandlats samtidigt av utskottet, föreslås ett avgiftstak för den försäkrades årliga läkemedelskostnader. De som är långvarigt sjuka behöver få lägre läkemedelskostnader. Detta är ett krav som vi framförde från centern förra året men som riksdagen då avvisade. Nu anser utskottet liksom socialstyrelsen att frågan behöver bli föremål för utredning. Det är bra att någonting händer, men jag tror att man hade kunnat fatta detta beslut utan att behöva utreda ytterligare.

I detta anförande instämde herr Börjesson i Falköping samt fru Fredrikson och fru Olsson i Helsingborg (samtliga c).

Herr LARSSON i Vänersborg (s):

Herr talman! Det betänkande från socialförsäkringsutskottet som vi nu behandlar har tillkommit med anledning av motioner om utredning syftande till att inom sjukförsäkringen få infört ett avgiftstak för den försäkrades årliga läkemedelskostnader, om fria läkemedel till psoriasissjuka, om ersättning från den allmänna försäkringen för kostnader vid anskaffande av glasögon och om prövning av frågan om rabatter av menstruationsskydd.

I fråga om ett avgiftstak för de årliga läkemedelskostnaderna har motionärerna hemställt om en utredning. Detta har utskottet helt tillmötesgått genom att föreslå att en sådan utredning bör ske inom ramen för den förra året tillsatta socialpolitiska samordningsutredningens arbete och att detta bör ges regeringen till känna.

De båda motioner som kräver fria läkemedel för psoriasissjuka kan anses vara väl tillgodosedda genom utskottets förslag. I motionen av herr Börjesson i Falköping hemställs att riksdagen beslutar att läkemedel som ordineras av läkare för psoriasis skall tillhandahållas gratis. I motionen av herr Wachtmeister i Staffanstorp hemställs att riksdagen anholder att regeringen överväger en sådan ändring i kungörelsen med förteckning över kostnadsfria läkemedel, att även sjukdomen psoriasis intages i denna förteckning. Också när det gäller dessa motioner föreslår utskottet att en utredning bör ske inom den socialpolitiska samordningsutredningen.

Vid utskottets betänkande är fogad en reservation av fröken Pehrsson. I stort ansluter sig reservationen till utskottsmajoritetens förslag. I re-

Tisdagen den
25 maj 1976

*Vissa läkemedels-
frågor, m. m.*

servationen konstateras dock att i avvaktan på resultatet av den förordade översynen av läkemedelsförmåner sjukdomen psoriasis bör tas in i förteckningen över sådana sjukdomar vid vilka läkemedel tillhandahålls kostnadsfritt. Jag har förståelse för kraven i motionerna och i reservationen, och också utskottsmajoriteten i övrigt har givit uttryck för den inställningen.

Men det finns en del hakar i förslagen. Enligt min uppfattning är det alldeles klart, att med tanke på de psoriasissjuka är utskottets förslag den bästa vägen, nämligen att först utreda och sedan besluta. Detta beror på följande fakta.

Flera psoriasissjuka har beviljats och kommer att beviljas handikappersättning på grund av merkostnader som vållats av sjukdomen. Utöver läkemedelskostnaderna tillkommer som bekant många andra kostnader för den som drabbats av psoriasis, och dessa kostnader måste också beaktas.

För att få handikappersättning med 30 % av basbeloppet, dvs. f. n. 3 000 kr. per år, krävs att merkostnaderna för sjukdomen är minst 2 250 kr. I dessa kostnader inräknas givetvis läkemedelskostnaderna.

Svenska psoriasisförbundet har i sitt yttrande över de här båda aktuella motionerna sagt att salvor och preparat i regel utskrivs i en mängd som räcker fyra veckor, vilket gör tolv inköp om året till en kostnad av 20 kr. per inköpstillfälle. Årskostnaden blir då 240 kr.

Ligger en person nära den lägre gränsen för handikappersättning med 3 000 kr. – som dessutom är skattefri – finns risken att vederbörande, genom att läkemedelskostnaderna försvinner, kan mista sin handikappersättning, alltså i stället för att vinna 200–300 kr. i utgiftsbesparingar förlorar 3 000 skattefria kronor. Något sådant kan vi väl inte låta ske. Det är därför utskottets förslag om utredning utan tvekan är den bästa vägen.

Jag kan från mitt eget län – Älvsborgs län – nämna att under detta års första kvartal inkom 13 ansökningar om handikappersättning från psoriasissjuka. En ansökan avslogs, två fick 45 % i handikappersättning och tio fick 30 %. Flera av dem som fick 30 % låg nära den nedre gränsen för rätt till handikappersättning.

De som har så låga kostnader att inte handikappersättning kan utgå bör givetvis också få något slag av hjälp. Men hur? Det är den frågan som måste utredas för att inte försämra redan nu existerande reformer.

Frågan om ersättning från försäkringskassan för kostnader för glasögon har tidigare behandlats av riksdagen. Där anger motionären bl. a. uppgörelsen mellan socialdepartementet och Landstingsförbundet och att det där inte finns några garantier för att sjukvårdshuvudmännen medverkar till prisnedsatta glasögon för barn och ungdom upp till 19 år. Men det är så att genom det statliga bidraget har samtliga sjukvårdshuvudmän förbundit sig att bidra till kostnader för glasögon till barn och ungdom. Vidare går landstingen alltmer in för prisnedsättande bidrag för glasögonköp till ålders- och sjukpensionärer. Så kommer t. ex. att ske inom mitt eget län.

Givetvis vore det önskvärt att få bidragen införda för alla, men det är något som vi av ekonomiska skäl måste ta stegvis. Allt kan inte klaras på en enda gång.

När det gäller menstruationsskydden vill jag hänvisa till att denna fråga kommer att behandlas i näringsutskottets betänkande nr 38. Därför är det onödigt att jag här tar upp en debatt om detta. Man kan väl inte anse dessa skydd som ett läkemedel, och dessutom ger läkemedelsrabatten så litet för den enskilde att det skulle vara helt onödigt att sätta i gång en särskild administration för ett sådant förfarande.

Apoteksbolaget har kommit en bra bit på väg. Man kan nu sälja storförpackningar om 100 tamponger – ett halvårs förbrukning – för 26:25. Det blir 52:50 per år på ett ungefär, och det är en väsentlig prissänkning. Vid två inköp per år av dessa förpackningar blir den s. k. läkemedelsrabatten 12:50.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till socialförsäkringsutskottets förslag i betänkandet nr 42 på samtliga punkter.

Fröken PEHRSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Larsson i Vänersborg att jag mycket väl vet att handikappersättning kan utgå till sjuka som har merkostnader, men om inte de merkostnaderna uppgår till 2 250 kr. får de sjuka ingenting. När utskottet var på besök på en smörjhall utanför Stockholm och träffade psoriasis sjuka diskuterades just den här saken, och de sjuka sade själva att vad de föredrog var kostnadsfria läkemedel i första hand.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få aktualisera frågan om menstruationskydd, och jag vill inledningsvis konstatera att jag inte delar herr Larssons i Vänersborg synpunkter.

Till vpk:s riksdagsgrupp kom följande brev: "Vi är två flickor som reagerat över de dyra mensskydden. Det kostar oss 15–20 kr. varje gång!! Då det är nödvändigt att använda mensskydd tycker vi att de borde vara betydligt billigare, helst kostnadsfria. Skall menshygienens misskötas bara för att det är så dyrt?"

Varje månad under 40 år köper två miljoner kvinnor i Sverige mensskydd. Det säljs 320 miljoner mensskydd per år, och kostnaden är drygt 50 öre per styck. Det kan konstateras att dambindorna är något billigare än tampongerna. Det säljs alltså mensskydd för 150 milj. kr. per år, och varje kvinna förbrukar i genomsnitt 170 skydd per år, eller i pengar räknat 75 kr.

Man kan utan tvekan konstatera att det förhållandet att kvinnor är medicinskt och fysiologiskt beroende av mensskydd har blivit mycket lönande för företagen i branschen. Mensskydd är, herr Larsson, att betrakta som vilken medicinsk sjukvårdsartikel som helst och borde sålunda undandras från privata profitintressen. Så är inte fallet i dag. Kvinnorna är tvingade att betala det pris som fabrikanterna sätter på den här nöd-

Tisdagen den
25 maj 1976

*Fissa läkemedels-
frågor, m. m.*

vändighetsvaran.

Det finns tre stora tillverkare av mensskydd: Mölnlycke, som är absolut störst och som behärskar 70 % av den svenska marknaden, Kooperativa Förbundet och Stilles. Dessutom tillverkar Kronosept AB i Eslöv dambindor för Apoteksbolaget, och på senare tid har Modo köpt in sig på marknaden och saluför mensskydd under firmanamnet Modo Konsumentprodukter.

Prisutvecklingen när det gäller mensskydd har varit betydande. Mellan 1973 och 1974 höjde t. ex. Mölnlycke sina priser med 45 %. Jämförda med konsumentpriserna på mensskydd i andra västeuropeiska länder ligger priserna ovanligt högt i Sverige. Det förhållandet att fri och hård konkurrens råder har inte verkat prisdämpande, något som annars ofta brukar hävdas av förespråkare för fri marknadsbildning med åtföljande prispolitik.

Det saluförs dussinet olika märken av mensskydd i ett tjugotal olika produktvarianter. Reklamen och den s. k. produktutvecklingen torde svara för en inte så liten del av prishöjningarna. Som exempel kan man anföra Modo. Jag vill referera ur tidskriften *Insikt Modo*. Det började för tre år sedan, mensskyddsmarknaden var ekonomiskt intressant, heter det i tidskriften. Modo gick ut på marknaden med den nya tampongen "med rundad topp" eller "tampongen som är gjord på ett helt nytt sätt". Prover har skickats till alla kvinnor mellan 18–30 år. Genom annonser i pressen räknar Modo med att nå, som det heter, "våra kvinnor" nio gånger. Det betonas också att det för att kunna sälja inte räcker med att produkten är överlägsen alla andra produkter. Man måste också, som det heter, "kunna kvinnan" och därigenom veta varför produkten är bättre än alla andra produkter.

Det är, herr talman, konsumenterna, i det här fallet kvinnorna, som dyrt får betala för de här annonskampanjerna och produktutvecklingen.

Man kan starkt ifrågasätta behovet av ett tjugotal produktvarianter av dussinet olika märken. Kvinnorna är förmodligen bättre betjänta av ett billigt och hygieniskt mensskydd. Det föreligger inte något behov av att välja bland hyllmetrar av mensskydd.

När det gäller menstruationsskyddsmarknaden kan man säga att det är fråga om pris och prisutveckling på produkten, men man kan också betrakta mensskyddsfrågan från en rent principiell, medicinsk ståndpunkt. Mensskydd är en medicinsk nödvändighetsvara och borde betraktas som en sådan och därför kunna köpas på apoteken för en viss enhetssumma per år. Det får förutsättas att de administrativa och distributiva svårigheter som kan föreligga måste kunna lösas på ett tillfredsställande sätt.

I både socialförsäkringsutskottets och näringsutskottets betänkanden heter det att förhållandena på menstruationsskyddsmarknaden utvecklats på ett för konsumenterna positivt sätt. Jag undrar hur många kvinnor som håller med utskotten om den formuleringen.

Vidare säger näringsutskottet apropå prisutvecklingen under 1975: "Åt-

gärder av statens pris- och kartellnämnd (SPK) och näringsfrihetsombudsmannen hade resulterat i prissänkningar." Men så var inte fallet. Det är visserligen sant att några prishöjningar på mensskydd från tillverkarnas sida inte skedde under 1975. Men efter lönerörelsen på våren 1975 fick detaljhandeln rätt att höja sina marginaler, som det heter, och det innebär en prishöjning för konsumenterna på 2 %.

Vpk betraktar mensskydden som en medicinsk nödvändighetsvara, och som sådan borde den ingå bland de varor som rabatterats genom sjukvårdsförsäkringen. Det är också principiellt fel att privata företag kan göra profit på nödvändighetsartiklar.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall dels till reservationen vid näringsutskottets betänkande nr 38, dels till motionen 338 som behandlas i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 42.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru RADESJÖ (s):

Herr talman! Motionen 337 är, som så många andra motioner som behandlas här i riksdagen, inte ny. Vi behandlade en motion med samma innehåll i näringsutskottet också 1975.

Utskottet konstaterade då att en för konsumenterna positiv utveckling hade börjat efter ingripanden av statens pris- och kartellnämnd och näringsfrihetsombudsmannen. Jag menar att det inte finns så mycket att tillägga till den debatt som då utspann sig här i kammaren mellan fru Hansson och fru Lantz. Inget nytt har tillkommit, i varje fall inte i negativ riktning utan snarare tvärtom genom att Apoteksbolaget nu också kommer med en storförpackning av tamponger till ett rimligt pris. Dambindor fanns ju redan vid tiden för förra utskottsbehandlingen i sådan förpackning.

I vpk-reservationen sägs det att konsumenterna inte märker den förbättring som skett, att de dyra annonskampanjerna styr konsumtionen och att konsumenterna får betala den reklamen. Detta måste jag ju hålla med om. Visst är det så. Men vi har ju möjlighet att köpa KF:s och Apoteksbolagets menstruationsskydd, som inte annonseras så mycket men som i stället säljs till ett vettigt pris. Det måste väl ändå vara en förbättring.

I årets betänkande från näringsutskottet, 1975/76:38, konstateras att utvecklingen även i fortsättningen följs av SPK och att konsumentverket tillsammans med tillverkare och levetantörer av menstruationsskydd håller på med en probleminventering för att hitta lämpliga lösningar, varvid särskild vikt läggs vid varornas pris och funktion, och även informationen till konsumenten tas upp.

Jag tycker att fru Lantz skall rekommendera de här flickorna att gå till KF eller apoteket och köpa sina menstruationsskydd. Där ligger kostnaderna i dag på ca 25 öre per styck i storförpackningar.

Liksom näringsutskottet anser jag att motionen i realiteten är tillgodosedd, och därför, herr talman, vill jag yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 38.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är sant att det väcktes en snarlik motion förra året från vpk. Det är förstås motiverat att man väcker en ny motion när ingenting nytt, som fru Radesjö sade, har hänt. Så länge som inga synliga lättnader i prisfrågan inträder, så länge finns det också anledning att motionera i denna fråga och så länge står även kravet kvar.

Jag tycker också att det är positivt att Apoteksbolaget går ut med ett prisbilligare mensskydd. Men det visar sig att det är ytterst få kvinnor som handlar via apoteken; det är bara 7 % som utnyttjar denna möjlighet. Det stora flertalet kvinnor köper alltså andra märken – i livsmedelsbutiken – och får betala dyrt och bidra till att höja Mölnlyckes och andra fabrikanters vinster. Vi inom vpk betraktar detta – jag förmodar att fru Radesjö inte håller med om det – som en medicinsk nödvändighetsartikel som borde ingå i det sortiment som man kan köpa på apotek som rabatterade varor enligt sjukförsäkringen. Vi skall återkomma i denna fråga så länge som det inte sker någon sänkning av priset i stort.

Fru RADESJÖ (s) kort genmäle:

Herr talman! Nog måste vi väl ändå erkänna, fru Lantz, att det har skett en prissänkning på de här artiklarna, när vi i dag kan köpa dem för 25 öre mot förut 50 öre per styck. Det är ju faktiskt en prissänkning på 50 %.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Man hade en överenskommelse som innebar att priset på Mölnlyckes produkter skulle sänkas med fem öre. Men i det stora hela är det en väldigt liten prissänkning – och den gällde bara för ett begränsat sortiment, nämligen tamponger, och inte för dambindor. Så länge som man inte begagnar sig av möjligheten att köpa artiklarna för 25 öre, som man kan göra på Apoteksbolaget, så länge kan vi från vpk:s sida inte vara tillfreds i den här frågan. Vi menar att man här borde vidta helt andra åtgärder.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Fröken Pehrsson har sakligt och värtaligt redogjort för de många problem som uppstår för alla dem som lider av psoriasis, och jag har ingen anledning att upprepa hennes argument utan nöjer mig med att instämma i de kloka synpunkterna.

Även om min motion 746 fått ett välvilligt mottagande i och med att utskottet har rekommenderat att det görs en översyn av de nuvarande reglerna angående läkemedelsförmåner, instämmer jag självfallet i yrkandet om bifall till fröken Pehrssons reservation, innebärande bifall till min motion.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Vpk har under en rad år i riksdagen fört fram frågan om att glasögonkostnaderna skall infogas i sjukförsäkringssystemet och lagen om allmän försäkring. Det har tagits en del steg i rätt riktning under dessa år, men det är inte tillräckligt. Några landsting har fattat beslut om bidrag till glasögonkostnaderna. Det rör sig i allmänhet om bidrag för barn eller ungdomar upp till 19 år, och i vissa landsting ger man även bidrag till pensionärerna. Men reformen har inte genomförts i alla landsting, och där den trots allt har genomförts är den ändå begränsad.

Vi kräver att glasögonkostnaderna skall infogas i sjukförsäkringssystemet. Ett problem med kostnaderna för glasögon är att de under senare år skjutit i höjden. För många familjer är det en betydande utgiftspost. De höga kostnaderna avhåller i många fall behövande från nödvändiga nyinköp eller från utbyte av gamla glasögon.

Jag tror att det inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att anses förlegat att inte ha fria glasögon, och folk kommer inte att kunna förstå att man år 1976 inte hade fria glasögon.

Med detta yrkar jag bifall till motionen 307.

Sedan, herr talman, till den reservation som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 42. Den handlar om psoriasis. Fröken Pehrsson har talat om saken tidigare, men jag vill utveckla det något mera.

Enda felet med reservationen och de motioner som ligger till grund för densamma är att de inte går tillräckligt långt. De psoriasissjuka har många merkostnader. Det gäller inte bara läkemedel och resor till läkare utan kanske framför allt bandage och tubgas. Tubgas är en sorts bandage som man använder på kropp, armar och ben och som är anpassat genom att det är runt så att man kan dra på det på resp. kroppsdelar. Gången är att man först tar ett bastubad och river av sig de värsta fjällen, därefter tar ett saltbad och senare utför smörjning med läkemedel. Alla de här åtgärderna har cellhämmande effekt. Man får därefter ta på sig bandage, och dagen efter måste man ta av sig bandagen och kasta dem naturligtvis samt tvätta sig ren från salvorna.

De här salvorna – och den vanligaste komponenten där är ditranol – har den nackdelen att de färgar och förstör kläder o. d. – självfallet bandagen men exempelvis även skjortor och sänglinne. Därigenom uppstår dryga kostnader.

Herr Larsson i Vänersborg har nu bemött argumenten och anser att utskottsskrivningen i första hand är så pass positiv att motionärerna och reservanten borde kunna nöja sig med detta. Men hans huvudargumentation är att om man införde fria läkemedel för de psoriasissjuka, så skulle de få lägre kostnader för sitt handikapp, och det skulle i sin tur kunna leda till att de inte fick handikappersättning. Jag måste säga till herr Larsson i Vänersborg att det inte är någon särskilt intelligent motivering. Då kunde ju herr Larsson lika gärna ha sagt att vi kan ta bort

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Vissa läkemedels-
frågor, m. m.*

Tisdagen den
25 maj 1976

*Vissa läkemedels-
frågor, m. m.*

läkemedelsrabatten eller på annat sätt försvåra för de psoriasissjuka och därmed öka deras kostnader, så att de kan få denna handikappersättning. Det måste vara en felaktig och omvänd motivering. Vad det handlar om, herr Larsson, är de många som inte får någon ersättning. Och det är de allra flesta.

Det finns förmodligen 200 000 psoriasissjuka här i landet, och av dem har kanske 150 000 relativt allvarliga besvär. Hur många av dem som kan få handikappersättning vet jag inte, men förmodligen är det inte något större antal. Om man skulle våga sig på en kvalificerad gissning kan man väl säga ungefär 10 %, dvs. 15 000. Då återstår ändå 135 000 människor, som har extra kostnader för sitt handikapp. Och jag menar att det är angeläget att vidta särskilda åtgärder för den stora gruppen. Även om förmånen med fria läkemedel skulle innebära en sänkt kostnad med ett par tre hundra kronor om året är det ändå angeläget att de får ersättning. Som jag sade i början av mitt anförande är felet att man här inte går tillräckligt långt. Vi skulle också införa ersättning för bandage och tubgas, som är de stora kostnaderna. Jag gissar att för dem som sköter sig själva och har lindriga besvär, ungefär som jag har, är merkostnaderna för bandage ungefär tre gånger så stora som för läkemedel. Men det kan inte hindra att de ändå skall ha fria läkemedel.

Nu kan man naturligtvis kräva att även bandage skulle tas in i läkemedelsförordningen. Men då jag vet att det i den förordningen bara finns vad som kan kallas för hårda läkemedel, dvs. sådana som gäller för alldeles bestämda sjukdomar, så är det kanske inte så lämpligt att föra in bandage i förordningen. Man borde emellertid ändå kunna lösa det problemet och utge ersättning till de psoriasissjuka för bandagekostnaden. Även om det skulle innebära risk för att någon inte skulle få handikappersättning anser jag ändå att det är en mycket angelägen åtgärd för de många psoriasissjuka som har svåra problem och stora extra kostnader på grund av sitt handikapp.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 42.

Herr LARSSON i Vänersborg (s):

Herr talman! Fröken Persson sade i sin replik att alla som besökt den s. k. smörjhallen självklart krävde fria läkemedel. Det skulle jag också ha gjort, om jag hade varit där ute och fått vård. Men man kanske inte har funderat på de omedelbara effekterna, och det är därför som jag menar att vi måste utreda att ingen får sina nuvarande förmåner försämrade. Det är också andemeningen i utskottets förslag. Jag är helt säker på att vi alla har samma målsättning, men det gäller ju att klara problemen på bästa möjliga sätt. Jag vill också erinra om att Maj Pehrsson är ensam reservant i utskottet.

Herr Olsson i Stockholm ansåg att förslagen inte går tillräckligt långt. Han framhöll att det finns många andra stora utgifter. Ja, men det var just vad jag sade i mitt inledningsanförande, alltså att det tillkommer

många andra utgifter än kostnaderna för läkemedel.

Skall vi komma till rätta med detta måste vi se över problemet, och det gör vi inte över en natt. Vi måste utreda vilka lösningar som bäst gagnar de psoriasissjuka.

Herr Olsson i Stockholm menar att min argumentation om handikappersättningen är felaktig, men det är den faktiskt inte. Den är helt korrekt. Jag sade redan i mitt inledningsanförande att de som har så låga kostnader att de inte kan få handikappersättning givetvis också bör få något slag av hjälp. Men hur skall vi då göra? Ja, det måste vi också utreda – det kan vi inte fatta ett beslut om utan vidare.

Att det skulle vara ungefär 10 % av dem som är svårast sjuka som skulle få handikappersättning är jag inte alls säker på. Den siffran kan ligga något högre. Men även detta kräver utredning.

Skall vi, som alla önskar, kunna göra det bästa möjliga för dessa sjuka, finns det enligt min mening ingen annan väg att gå än att biträda utredningsförslaget och därmed bifalla socialförsäkringsutskottets yrkande på samtliga punkter.

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Herr Larsson i Vänersborg refererade ett uttalande att de psoriasissjuka som vi besökte alla sade att de i första hand ville ha kostnadsfria läkemedel. Ja, det var det besked vi fick av de psoriasissjuka när vi besökte deras organisation.

Vidare sade herr Larsson att dessa sjuka nog inte tänkt över effekterna av utgående läkemedelsersättning eller handikappersättning. Jag är alldeles övertygad om att den som befinner sig i den situation som dessa sjuka gör också har tänkt över effekterna av olika bidrag. Jag är verkligen förvånad över att herr Larsson kan uttrycka sig på det sättet.

Jag vill gärna understryka att vi säkert är eniga om att försöka göra det bästa möjliga för de psoriasissjuka. Vi är däremot inte eniga om på vilket sätt det kan ske. Jag menar att det skall ske nu. Utskottsmajoriteten menar att vi först måste utreda frågan.

I detta anförande instämde herr Gustafsson i Säfle (c).

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att herr Larsson i Vänersborg inte vidareutvecklar argumentationen. Han säger bara att inga förmåner skall minskas, och förmånerna skulle då minska genom att en sjukdomsdrabbad grupp får fria läkemedel! Om man ytterligare tillförde fria bandage skulle försämringen tydligen bli ännu större. Det förslaget skulle då vara till ännu större nackdel för dem som är psoriasissjuka.

Jag vet inte exakt hur pensionsdelegationerna resonerar i sådana här fall, och jag har väl kanske inte så väldigt höga tankar om dem. Men jag tror ändå inte att de drar så snäva gränser att fria läkemedel å 200–300 kr. om året får vara avgörande för att handikappersättning inte skall

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Vissa läkemedels-
frågor, m. m.*

Tisdagen den
25 maj 1976

*Vissa läkemedels-
frågor, m. m.*

utgå. Vad händer i så fall om de psoriasissjuka även skulle få fria bandage, som betyder kanske två tre gånger så mycket i pengar räknat?

Nej, vad det handlar om, herr Larsson, är att den största gruppen psoriasissjuka inte kommer att få handikappersättning – tack och lov, kanske jag skall säga – därför att de inte är tillräckligt drabbade för det. Men de har ändå betydande merutgifter, och för dem skulle det vara en lättnad att få fria läkemedel och helst fria bandage.

Även om det tyvärr inte yrkas i reservationen och i de motioner som ligger till grund för reservationen är den ändå ett steg framåt. Det får inte vara så att det bästa är det godas fiende. Även om reservationen bara är ett steg framåt, innebär den ändå en angelägen förbättring för den stora gruppen psoriasissjuka, som jag här har talat om.

Herr LARSSON i Vänersborg (s):

Herr talman! Herr Olsson i Stockholm säger att det bästa inte får vara det godas fiende. Det är just det vi menar när vi vill ha en utredning. Jag har hela tiden i kväll försökt tala om att de berörda kan delas in i två grupper, dels de som får handikappersättning, dels de som har så låga utgifter att de inte får handikappersättning. De kan emellertid också behöva få hjälp på något sätt. Men den frågan måste utredas, den kan inte avgöras på en gång. Pensionsdelegationerna sysslar oerhört seriöst med detta och behöver inte ges något lågt betyg, det känner jag till.

Det måste fastställas en gräns när handikappersättning skall utgå. Många hamnar då under den gränsen. Hur skall vi hjälpa dem? Det kan vi inte säga på rak arm, det måste utredas.

Kostnaderna för bandage inräknas f. ö. i utgifterna när man skall ta ställning till frågan om att ge en person handikappersättning.

Överläggningen var härmed slutad.

Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 42

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fröken Pehrsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen av fröken Pehrsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Pehrsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-

röstning gav följande resultat:

Ja - 205
Nej - 98
Avstår - 10

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Vissa läkemedels-
frågor, m. m.*

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 307 av herr Lövenborg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarkaren bifallit motionen nr 307.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 19
Avstår - 4

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 338 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarkaren bifallit motionen nr 338 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 21

Näringsutskottets betänkande nr 38

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra pro-

Tisdagen den
25 maj 1976

*Ändring i allmänna
arbetstidslagen*

positionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 38 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit reservationen av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 20
Avstår - 1

§ 6 Ändring i allmänna arbetstidslagen

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:45 med anledning av propositionen 1975/76:179 om ändring i allmänna arbetstidslagen (1970:103) jämte motioner.

I propositionen 1975/76:179 hade regeringen (arbetsmarknadsdepartementet) föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i allmänna arbetstidslagen (1970:103).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås vissa begränsningar av de övertidsuttag som medges i arbetstidslagen. Enligt förslaget skall som övertid i lagens mening anses inte bara den arbetstid som överstiger de i lagen angivna måtten för ordinarie arbetstid och jourtid utan även mertid i förhållande till kortare arbetstid som i fråga om heltidsarbete har avtalats i angiven ordning. Vidare föreslås en bestämmelse om att ordinarie arbetstid enligt lagen skall minskas med hänsyn till infallande arbetsfri helgdag vid beräkning av allmän övertid. Även beträffande övertid för nödfallsarbete samt förberedelse- och avslutningsarbeten föreslås ändringar som i viss utsträckning begränsar möjligheterna att ta ut övertid.”

Enligt det framlagda lagförslaget skulle 10 § första stycket erhålla följande lydelse jämfört med nuvarande lydelse:

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

När särskilda skäl föreligger, får
övertid utöver vad som följer av

När särskilda skäl föreligger, får
övertid utöver vad som följer av

Tisdagen den
25 maj 1976*Ändring i allmänna
arbetstidslagen*

8 och 9 §§ tagas ut med högst 48 timmar under en tid av fyra veckor eller 50 timmar under en kalendermånad, dock högst 150 timmar under ett kalenderår.

8 § tagas ut med högst 48 timmar under en tid av fyra veckor eller 50 timmar under en kalendermånad, dock högst 150 timmar under ett kalenderår. *Har övertid, som avses i 9 §, tagits ut skall den övertid som medges enligt detta stycke minskas med den sålunda uttagna tiden.*

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionen 1975/76:1245 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om lagförslag innebärande att sju timmars arbetsdag skulle vara genomförd fr. o. m. 1977 och att sex timmars arbetsdag skulle vara uppnådd 1980,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utarbetande av en plan för en snabbare nedtrappning av arbetstiden till sex timmars arbetsdag eller 30 timmars arbetsvecka för skiftarbetare och jämställda grupper.

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:2446 av herr Träff m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle besluta att

1. avslå propositionen 1975/76:179 i vad avsåg ändringarna i 10 § första stycket i ifrågavarande lag,

2. ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande handläggning av ansökningar om dispens för extra övertid, och

1975/76:2478 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen med godkännande av proposition 1975/76:179 i övrigt och med ändring i regeringens förslag beslutade

1. att 7 a och 8 §§ i lag om ändring i allmänna arbetstidslagen skulle erhålla av motionärerna angiven lydelse, innebärande bl. a. att övertid för nödfallsarbete skulle få tas ut endast i fall då ifrågavarande omständighet medfört överhängande fara för skada på liv, hälsa eller egendom och att övertiden därtill skulle maximeras till 150 timmar per år, varvid en förutsättning för övertidsuttag skulle vara godkännande från lokal facklig organisation, samt att arbetet inte skulle få fortsättas utöver två dygn utan tillstånd – förutom av lokal facklig organisation – av arbetarskyddsstyrelsen,

2. att 9 § om övertid för förberedelse- och avslutningsarbete samt 10 § om allmän och extra övertid skulle utgå ur lagen,

3. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att regeringen skyndsamt framlade förslag om skärpt straffpåföljd vid brott mot arbetstidslagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

Tisdagen den
25 maj 1976

*Ändring i allmänna
arbetstidslagen*

Utskottet hemställde

1. beträffande den ordinarie arbetstidens längd och beträffande sänkning av arbetstiden för vissa arbetstagargrupper att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1245.

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1975/76:2478 yrkandena 1 och 2 och motionen 1975/76:2446 yrkandet 1 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i allmänna arbetstidslagen (1970:103),

3. beträffande handläggningen av ansökningar om dispens för extra övertid att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2446 yrkandet 2,

4. beträffande straffpåföljd vid brott mot arbetstidslagen att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2478 yrkandet 3.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande den ordinarie arbetstidens längd och beträffande sänkning av arbetstiden för vissa arbetstagargrupper av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1245 gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

beträffande det i propositionen framlagda lagförslaget

2. av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2446 yrkandet 1, med anledning av regeringens förslag samt med avslag på motionen 1975/76:2478 yrkandena 1 och 2 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i allmänna arbetstidslagen (1970:103) med den ändringen att 10 § skulle kvarstå oförändrad och att lagförslagets ingress ändrades i överensstämmelse härmed.

3. av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2478 yrkandena 1 och 2, med anledning av regeringens förslag samt med avslag på motionen 1975/76:2446 yrkandet 1 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i allmänna arbetstidslagen (1970:103) med angivna ändringar, nämligen

a) att 7 a och 8 §§ skulle erhålla av reservanten föreslagen lydelse,

b) att 9 och 10 §§ upphörde att gälla och att lagförslagets ingress ändrades i överensstämmelse härmed,

4. beträffande handläggningen av ansökningar om dispens för extra övertid av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2446 yrkandet 2 gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

5. beträffande straffpåföljd vid brott mot arbetstidslagen av herr Hagberg i Borlänge (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2478 yrkandet 3 gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Ändring i allmänna
arbetstidslagen*

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 45 behandlas proposition nr 179 om ändring i allmänna arbetstidslagen och några motioner i anslutning till dessa frågor. Det gäller främst frågor om möjligheter att ta ut övertid. Det finns fyra olika former på vilka man kan ta ut övertid enligt arbetstidslagens bestämmelser. Det är övertid för nödfallsarbete enligt 8 §, övertid för förberedelse- och avslutningsarbete enligt 9 §, allmän övertid enligt 10 § och extra övertid efter dispens från arbetarskyddsstyrelsen.

Enligt propositionsförslaget "skall som övertid i lagens mening anses inte bara den arbetstid som överstiger de i lagen angivna måtten för ordinarie arbetstid och jourtid utan även mertid i förhållande till kortare arbetstid som i fråga om heltidsarbete har avtalats i angiven ordning. Vidare föreslås en bestämmelse om att ordinarie arbetstid enligt lagen skall minskas med hänsyn till infallande arbetsfri helgdag vid beräkning av allmän övertid. Även beträffande övertid för nödfallsarbete samt förberedelse- och avslutningsarbeten föreslås ändringar som i viss utsträckning begränsar möjligheterna att ta ut övertid."

I fråga om möjligheterna att ta ut övertid för förberedelse- och avslutningsarbeten har vi från moderat sida anfört en reservation i utskottet. F. n. gäller att allmän övertid får tas ut med högst 150 timmar per år enligt 10 § utöver vad som tas ut för nödfallsarbete enligt 8 § och för förberedelse- och avslutningsarbeten enligt 9 §.

Propositionsförslaget innebär att rätten att ta ut allmän övertid nu skall minskas med den övertid som tagits ut för förberedelse- och avslutningsarbeten enligt 9 §. I motionen av herr Träff m. fl. påpekas att arbetstidslagen är en ramlag som är avsedd att lämna stor frihet åt arbetsmarknadens parter att genom kollektivavtal göra avsteg från lagens bestämmelser. Motionärerna vill att riksdagen skall avslå förslaget till ändring i 10 § med hänsyn till detta och till att effekten av förslaget blir att företagets verksamhet försvåras och fördyras. I motionen framhålls också att det vid skiftarbete är vanligt att förberedelse- och avslutningsarbeten utförs av förstemannen i skiftlaget och att reduceringen av den för honom tillåtna allmänna övertiden kan inverka på möjligheterna att ta ut övertid av skiftlaget i dess helhet.

Vid utskottsbehandlingen har herr Carlshamre och jag funnit att resonemanget i motionen av herr Träff m. fl. är riktigt och det har lett till att vi avlämnat reservation nr 2. Jag yrkar bifall till reservationen 2.

I reservationen 4 tar vi upp frågan om handläggningen av ansökningar för extra övertid.

Som jag nyss berörde avser propositionens förslag att förberedelse- och

Tisdagen den
25 maj 1976

*Ändring i allmänna
arbetstidslagen*

avslutningsarbete skall avräknas från den allmänna övertiden, som fås ut med högst 150 timmar per år. Det innebär naturligtvis ett ökat antal ansökningar till arbetarskyddsstyrelsen om extra övertidsuttag.

F. n. tillämpas i allmänhet det förfarandet att ansökan om extra övertid behandlas i arbetarskyddsstyrelsen om den försetts med tillstyrkan av de berörda arbetstagarna personligen. Enligt propositionen skall ansökan behandlas bara om den tillstyrkts av facklig organisation. Redan nu är belastningen hos arbetarskyddsstyrelsen stor, och arbetarskyddsstyrelsen har för sin del uttryckt farhågor för att de föreslagna ändringarna skall medföra förlängd handläggningstid och ökat arbete med arbetstidsärenden.

Det är naturligtvis en olycklig utveckling som sker om propositionens förslag genomförs. Man skall inte försvåra handläggningen av sådana här ärenden. Även utskottsmajoriteten säger i sin skrivning att man torde få räkna med en ökad arbetsbelastning för myndigheten, om inte antalet ärenden om extra övertid minskar. Med den föreslagna ordningen blir det säkert fler ärenden om extra övertid, och därför bör man enligt vår mening minska på det byråkratiska krånglet för att ärendena skall kunna löpa smidigare, och inte öka byråkratin på det här området, vilket vi är övertygade om att man gör om man genomför regeringsförslaget.

Jag yrkar bifall även till reservationen 4.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Den diskussion om en förkortning av arbetstiden till sex timmar om dagen som förts de senaste åren har utlöst stora förväntningar hos alla löntagare och då inte minst bland kvinnorna. Nu upplever vi hur det på olika håll görs stora ansträngningar att avledda uppmärksamheten från detta krav, att få diskussionen att gälla helt andra ting.

Från arbetsgivarhåll och från de borgerliga partiernas sida propagerar man för sex timmars arbetsdag enbart för småbarnsföräldrar, vilket skulle vara en dålig och felaktig reform, eftersom den skulle försvåra kampen för jämlikhet mellan män och kvinnor och inte heller skulle ta hänsyn till *alla* barns behov av att föräldrar och andra vuxna människor i deras omgivning har mer fritid och mer tid över för barnen.

Regeringen och det socialdemokratiska partiet, med ekon i kvinno- och ungdomsförbund, gör i dagarna ett stort nummer av förslaget om förlängd föräldraledighet till tolv månader och blandar därmed ihop det i andra sammanhang förkättrade talet om valfrihet med självklara krav om rätt till ledighet för föräldrar när ett barn är sjukt eller när det handlar om inskolning, exempelvis till förskola.

Delar av den fackliga rörelsens ledning tycks ansluta sig till detta förslag, men fortfarande talas på det hållet mest om en femte semestervecka, och utskottet har också tagit upp den tråden. Även vänsterpartiet kommunisterna kräver som bekant att den femte semesterveckan införs, och vi har angivit tidpunkten till 1977. Men eftersom det skulle motsvara

en arbetstidsförkortning på endast tio minuter per dag, kan vi inte se att detta kan ersätta en förkortning av arbetsdagen.

Arbetarrörelsens gamla målsättning om åtta timmars arbetsdag, åtta timmars frihet och åtta timmars sömn är ännu inte uppfylld. Den långa bruttoarbetstiden – arbetstid plus resor –, den höga arbetstakten, kvinnornas krav på jämlikhet och barnens behov av samvaro med vuxna motiverar en kortare arbetsdag för alla lönarbetare.

Allt detta är starka motiveringar men ett huvudargument nu, liksom när vpk våren 1974 först ställde kravet på nedtrappning av arbetsdagen, är att arbetarna skall ha rätt till en betydligt större del av de framsteg som den tekniska utvecklingen har åstadkommit.

Visserligen har en rad tunga arbetsprocesser försvunnit. Många arbeten har blivit fysiskt lättare. Men ofta har i stället stressen och jäktet ökat, så att belastningen på arbetarna blivit hårdare. Det har nu senast illustrerats i en medicinsk undersökning som TCO utfört och som det skrevs om i pressen i förra veckan.

Ett annat huvudargument för oss är att en förkortning av arbetstiden på flera sätt skulle få stor betydelse i kampen för jämställdhet mellan män och kvinnor. Kortare arbetsdag kan också ses som en förutsättning för att ge alla lika rätt till arbete. Kvinnorna är i dag i stor utsträckning hänvisade till en egen arbetsmarknad med dåligt betalda jobb och deltidarbete. Fortfarande är det i huvudsak kvinnorna som sköter det mesta av arbetet med hem och barn. Detta är fakta som gång på gång framhållits i debatter även här i kammaren.

Kravet på sex timmars arbetsdag måste ses i perspektivet av kamp för drägligare arbetsförhållanden och arbetstider som gör det möjligt för både män och kvinnor att utvecklas till jämställda individer både på arbetsmarknaden, i föreningslivet och som föräldrar.

Det är för att vi förfäktar dessa argument som vi vänder oss mot försöken att göra hela arbetstidsförkortningen till en familjepolitisk fråga. Detta är ju vad det handlar om, både när det gäller inriktningen på sex timmars arbetsdag enbart för småbarnsföräldrar och när det gäller förslaget till förlängd föräldraledighet.

Genom debatten kring de förslagen har opinionen i arbetstidsfrågan splittrats och en lösning förhalats. Ett resultat av detta var att socialdemokraterna och folkpartisten först i socialutskottet och sedan här i kammaren enades om att vänta till efter valet med ett ställningstagande i debatten om vårdnadsbidrag och sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar. Men så kom nu båda sakerna upp igen i ny tappning.

Vi har för vpk:s del i kommentarerna till regeringsutspelet i förra veckan sagt att vi finner åtskilligt i detta som är positivt i förhållande till förslaget från Camilla Odhnoffs enmansutredning. Vi har då pekat på att gränsen för stödet nu inte sätts vid treårsåldern och att föräldrarna kan anpassa ledigheten till perioder i barnets liv då det kan vara särskilt påkallat att en förälder är hemma.

Men den överskuggande risken med förslaget är just att det ger möj-

lighet att tala om någonting helt annat än vad kravet om kortare arbetsdag för alla gäller. Från den synpunkten kritiserar vi förslaget, och jag har velat ta möjligheten att i anslutning till den reservation nr 1 som fogats till det nu aktuella betänkandet från socialutskottet framföra detta även här. I motionen 1245, som reservationen anknyter till, utvecklas vpk:s syn på angelägenheten av en kortare arbetstid. Där anförts också skälen för att man bör undvika en särlösning för småbarnsföräldrar när det gäller arbetstidsfrågan.

Eftersom dessa skäl till stora delar också är tillämpliga gentemot förslaget om ettårig ledighet för föräldrar till barn under åtta år känns det så mycket angelägnare att yrka bifall till reservationen 1.

Kravet på kortare arbetstid för alla måste drivas hårt. Det får inte suddas ut med förslag om olika särlösningar som kan väntas "under nästa valperiod" och börja genomföras någon gång på 1980-talet. En nedtrappning till sju timmar 1977 och sex timmar 1980 är ingen fråga om matematik. Det är en fråga om att förändra relationer, att lägga en bättre grund för jämställdhet och få en bättre kontakt mellan generationerna i en aktiv och skapande fritid. Vi är medvetna om att en omfattande förkortning av arbetstiden inte är utan problem. Men de problem som finns är inte av det slaget att förhållningar i det oändliga är nödvändiga. Och naturligtvis måste förkortningen av arbetstiden ske på kapitalintressenas bekostnad.

Jag upprepar, herr talman, yrkandet om bifall till reservationen 1 av herr Hagberg i Borlänge.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Kampen för en kortare arbetstid har varit lång och mödosam. Genomförandet av 8-timmarsdagen 1919 var ju en stor framgång. Kampen går vidare – vi har ännu inte nått något s. k. rimligt mål.

Arbetsköparna har ju hela tiden under protest motvilligt godtagit arbetstidsförkortningar först sedan de drivit upp produktionen och verksamheten till en betydligt högre nivå än tidigare med hjälp av tekniska lösningar, rationaliseringar och ökad arbetstakt. Men vid arbetstidsförkortningarna har man samtidigt haft det oavvisliga kravet från arbetsköparna, att den höga nivån i produktionen eller verksamheten skall hållas trots den kortare arbetstiden. Arbetsintensiteten har alltså drivits än mer i höjden.

Delaktig i denna utveckling har också varit den klassarbetspolitik som drivits i en följd av år av fackföreningsrörelsens ledning och som har sina rötter i Saltsjöbadsavtalet. Reformen som skulle ha fått bestående värde för arbetarklassen har genom överenskommelser blivit förfuskade och lämnat vägen öppen för samarbete och arbetshets.

Reaktionen på denna politik har varit stark ute på arbetsplatserna. Främst har den kanske kommit till uttryck bland vårdpersonalen på sjukhusen som har upplevt arbetstidsförkortningarna som en klar försämring genom att det inte anställs mer folk när arbetstiden förkortas. Denna reaktion

tion är förståelig, men är också ett uttryck för hur fel samarbetspolitiken har varit och är.

Arbetstidsförkortningens syfte måste vara att:

1. Arbetarna får en rättvis del av produktionsresultatet och kan tillgodogöra sig de tekniska framstegen.

2. Stressen skall minska.

3. Man skall få en längre och rikare fritid som kan användas till meningsfull fritidssysselsättning och en bättre social situation för bl. a. barnfamiljerna.

Tyvärr har de senaste årens arbetstidsförkortningar inte haft denna målsättning. 1970 års beslut om 40 timmars arbetsvecka var ju en genomgripande förändring av arbetstidslagens inriktning – och i flera fall till det sämre. Lagen skulle inte längre ha tonvikten på skyddsaspekterna utan i stället utgöra en normlag, vilket innebär och har haft till följd att den starkare på arbetsmarknaden – dvs. arbetsköparna – har utnyttjat lagen till sin förmån. 40-timmarsveckan har för många blivit illusorisk när man samtidigt antog begreppet allmän övertid som i stort sett något normalt. De mycket tänjbara fyra övertidsbegreppen i arbetstidslagen gör att lagen tillåter en i genomsnitt mycket längre arbetstid. Det riktiga vore att lagen fastställde en maximiarbetstid. Detta synsätt måste man lägga på en arbetstidslag så länge arbetsköparna i kraft av sitt ägande har stor makt att förändra och manipulera lagar.

Skall lagen vara ett stöd för arbetarnas kamp för bättre arbetsvillkor måste den vara kompromisslös mot arbetsköparnas värderingar.

Det förslag till ändringar i övertidslagen som finns i propositionen 179 anser jag vara ett steg i rätt riktning. I ett begränsat perspektiv måste de hälsas med tillfredsställelse. Men tyvärr ändrar inte förslaget huvudinriktningen på arbetstidslagen. Övertiden skall fortfarande vara någonting normalt förekommande. De fyra övertidsbegreppen finns kvar – allmän övertid, extra övertid, övertid för förberedelse- och avslutningsarbeten och övertid för nödfallsarbete.

Propositionen tar i praktiken bort ett av dessa begrepp, nämligen övertid vid förberedelse- och avslutningsarbeten, som tidigare uttagits utöver de 150 timmar som utgör gräns för den allmänna övertiden. Men i övrigt är propositionens förslag, att övertiden kan uppgå till 150 timmar allmän övertid och 150 timmar extra övertid per år. Sammanlagt blir det 300 timmar. Därtill skall läggas den övertid som kan komma i fråga vid nödfallsarbete.

De förbättringar som föreslås i propositionen är att helgdagar inte skall kunna utnyttjas för att utöka övertidsuttaget, att förberedelse- och avslutningsarbetena inte heller skall kunna utnyttjas för att utöka övertidsuttaget och att den som har kortare arbetstid än 40 timmar i veckan skall kunna få använda denna kortare arbetstid som utgångspunkt vid beräkning av sin övertid. Framstegen kan uttryckt i timmar sägas vara att man tidigare kunde komma upp i 400 timmar övertid per år medan propositionens förslag begränsar övertiden till 300 timmar, bortsett från nödfallsarbete.

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Ändring i allmänna
arbetstidslagen*

150 timmar allmän övertid innebär 12 1/2 timme i månaden, dvs. ungefär en och en halv dag. Med extra övertid kan man komma upp till det dubbla, dvs. 25 timmar i månaden eller tre arbetsdagar.

I vpk anser vi att det är fel att ha så många övertidsbegrepp, eftersom de urholkar arbetstidslagen. Vi har i motionen 2478 föreslagit att man endast skall ha ett övertidsbegrepp i lagen, det som arbetarna känner för och anser självklart, nämligen nödfallsarbete när det föreligger fara för liv, hälsa och egendom.

De förändringar som nu görs i 1970 års arbetstidslag – vilken genomdrevs under motstånd från vårt parti – anser vi vara bevis på att lagen var otillfredsställande. De ständiga övergreppen och utnyttjandet till det yttersta av övertidsparagraferna, varvid man kalkylerat in övertid som något normalt i driften, visar att så varit fallet. Det är naturligtvis en felsyn när man anser att övertid behövs som något normalt.

Det finns, som vi ser det och som jag sade tidigare, bara ett skäl för övertid, nämligen fara för liv, hälsa och egendom. I övrigt ankommer det på arbetsplaneringen att klara upp svårigheter och störningar som kan uppstå. Arbetarna skall inte i tid och otid tjänstgöra som säkerhetsventil.

Mot de i propositionen föreslagna förbättringarna har moderaterna inlagt en reservation. Där yrkas avslag på att förberedelse- och avslutningsarbete skall inräknas i de 150 timmar som tillåts i allmän övertid. Jag tycker att moderaternas argumentation i motionen visar övertidslagets nakna sanning. Där framhålls att, som herr Åkerlind påpekat, förberedelse- och avslutningsarbeten som utförs av förste mannen i ett skiftlag räknas in i de 150 timmarna. Därför får denne så mycket övertid att de andra i skiftlaget inte till fullo kan utnyttja sina 150 timmar. Det resonemang som visar att moderaterna har den synen att övertiden skall utnyttjas som något normalt. Jag ser dock inte skillnaden mellan moderaternas och propositionens syn på övertidslagen som kvalitativ utan bara som kvantitativ.

Men moderaterna har i sin argumentation för ytterligare övertid inte i något som helt avseende tagit hänsyn till den enskilde arbetaren utan satt produktionseffektiviteten i högsätet. Skillnaden mellan moderaternas och propositionens förslag är också ett ringa antal timmar. Det är dock inte någon oväsentlig skillnad för den arbetare som drabbas.

I övertidslagen finns det också en del, som inte avskräcker från brott; de straffbestämmelser som föreligger innebär bara bötesstraff, och det är ju ett mycket ringa straff för en arbetsköpare, som då lätt kan köpa sig fri. Vi menar att det förslag till arbetsmiljölagstiftning som arbetsmiljöutredningen har framlagt och där även fängelsestraff kan komma i fråga också bör gälla arbetstidslagen.

Den kategori som arbetar i skift och andra arbetare med oregelbunden arbetstid har i arbetstidslagen, sådan som den nu är utformad, inget stöd för att kunna få en snabbare arbetstidsförkortning än andra kategorier. Som vi framhåller i vår reservation medför detta för de här grupperna

en förläggning av arbetstiden som får mycket besvärande konsekvenser för dem. Vi vet redan att sömnrubbningar är vanliga bland skiftarbetarna. Skiftarbetarna sover i genomsnitt mindre än sex timmar per natt, de har högre sjuklighet än vad som är vanligt och de har också andra besvär samt hög sjukfrånvaro. Familjeproblem är vanliga, de har ett klart mindre deltagande i föreningsliv och andra sociala aktiviteter på sin fritid och upplevelsen av stress är omfattande. Vi anser därför att denna kategori arbetare – alltså skiftarbetare och de som har liknande arbeten inom vård-, service- och trafiksektorerna – bör ha en ytterligare förkortning av sin arbetstid. För att dessa gruppers ogynnsamma arbetssituation skall kunna mildras är det angeläget att arbetstidsförkortningen snarast påbörjas.

Herr talman! Eivor Marklund nämnde i sitt anförande att den femte semesterveckan motsvarar endast tio minuters arbetstidsförkortning per dag. Den femte semesterveckan har av utskottet anförts som skäl för att avvisa kraven på en nedtrappning av arbetstiden. Man säger att det skall göras en prioritering av frågan i vilken takt arbetstidsförkortningen skall ske. Nu vilar det dock litet av löjets skimmer över utskottet, eftersom regeringen i sin tur har gjort en prioritering genom att skjuta upp genomförandet av den femte semesterveckan till 1978. Ännu mer av löjets skimmer kanske det blir – om jag har riktigt uppfattat programmet Rapport i TV i dag. Antingen är det DELFA eller också är det en utredningsgrupp inom LO som sagt – det kan göra detsamma vilket; det slår väl ungefär lika starkt oavsett vem som gjort det – att genomförandet av arbetstidsförkortningen till en sextimmarsdag skall komma först på 1990-talet. Det sker då – oavsett vilken grupp som har sagt detta – över huvudet på de fackliga medlemmarna. Jag tycker att utskottet här har försatt sig i en situation som visar att dess vilja att genomföra arbetstidsförkortningen kan jämföras med industriministerns uttalande i en debatt i Göteborg om att man i SAP:s program har ett republikkrav inskrivet. Jag tycker att SAP:s hanterande av arbetstidsfrågan liknar dess hanterande av republikkravet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-reservationerna vid betänkandet.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg i Borlänge säger att moderaterna inte tar hänsyn till den enskilda arbetaren. Det är ett påstående som får stå för herr Hagbergs räkning.

Det är ju så att den enskilda arbetaren så småningom får – när den nya medbestämmandelagen går igenom – ännu mera att säga till om, och redan nu har han mycket att säga till om när det gäller att avgöra om han vill arbeta över eller inte. Hans organisation kan avtala i de här frågorna; det finns en sådan dispositiv rätt när det gäller den allmänna övertiden. Det är också många arbetare som inte ser arbetet som någonting fult, vilket herr Hagberg i Borlänge tycks göra, utan som är intresserade av att få arbeta längre tid. Även dem måste vi ta hänsyn till, så att

de får möjligheter att göra det om de vill. Om moderaternas skatteförslag skulle genomföras – vilket vi hoppas – blir intresset av att arbeta större hos åtskilliga människor.

Kommunisterna säger sig vara emot övertidsarbete över huvud taget, men använder här i kammaren dubbelt så lång tid klockan tio på kvällen som alla andra partier.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Till det sista får jag väl anförä att det är ett slag under bältet, och jag får åter rikta kritik mot utskottsbehandlingen, där man bakat ihop en del av våra motioner i ett betänkande. Vi förbehåller oss emellertid rätten att få diskutera frågan.

Beträffande sakfrågan tycker jag att den kritik jag riktade mot moderaterna återfinns på den arbetsplats jag kommer ifrån. Det är nästan exakt ett exempel på hur jag upplevt situationen under min arbetstid: skiftgång, utnyttjande av förberedelse- och avslutningsarbete på ett mycket hänsynslöst sätt, varvid man inte har tagit hänsyn till hur den enskilde individen har drabbats. Och i motiveringen i moderatmotionen heter det ju att om en i laget får mer övertid än de andra, skall detta hindra hela laget att ta ut en längre övertid. Är detta inte att försöka rida på övertidsparagraferna till deras bristningsgräns? Jag tycker att moderaterna borde skämmas för detta inför arbetarna.

Sedan får väl arbetarna mer att säga till om, och lagen av i dag har varit dispositiv ända sedan 1970. Man har kunnat förhandla om den, och man har gjort det. Men fortfarande är det väl så, att de förhandlingarna har varit svåra att genomföra, därför att det i lagen inte funnits något stöd för arbetarna att uppnå bättre avtal än vad lagen säger. Det är det vi vill: ett stöd i lagstiftningen för arbetarnas kamp. Men jag kan förstå att det är svårt för herr Åkerlind att begripa det.

Herr JOHNSSON i Blentarp (s):

Herr talman! I socialutskottets betänkande 1975/76:45 behandlas propositionen 179 angående den allmänna arbetstidslagen.

I 1970 års arbetstidslag förekommer, som herr Åkerlind också nämnde, fyra former av övertid, nämligen övertid för nödfallsarbete, övertid för föreberedelse- och avslutningsarbete och allmän övertid samt extra övertid. I den föreliggande propositionen förordas vissa begränsningar av de övertidsuttag som medges i arbetstidslagen.

Som närmare redovisas i propositionen pågår, eller har nyligen avslutats, ett omfattande utredningsarbete som direkt eller indirekt har betydelse för bedömningen av frågor när det gäller arbetstidslagen. Det finns skäl att här nämna detta arbete som arbetsrättskommittén utfört och som lett fram till betänkandet Demokrati på arbetsplatsen och föranlett proposition nr 105 om lagstiftning angående medbestämmande i arbetslivet.

Avsikten är att genom en medbestämmandelag öka förutsättningarna

för arbetstagarna att bl. a. få arbetstiden reglerad i avtal med arbetsgivaren. Löntagarorganisationerna har i antagna program uttalat att det långsiktiga målet är en 30 timmars arbetsvecka, uppnådd genom en förkortning av den dagliga arbetstiden. Att regeringen delar den här uppfattningen är allmänt känt. Det råder full enighet mellan regeringen och parterna på arbetsmarknaden om att det måste vara de som skall avgöra i vilken takt det långsiktiga målet skall nås och hur den generella arbetstidsförkortningen skall vägas mot andra aktuella reformer inom arbetets område genom ökat standarduttag.

Fru Marklund sade att vi gör ett stort nummer av det förslag som framlagts om tolv månaders föräldraledighet. Jag vill anföra att det inte är något nummer utan en allvarligt menad reform som inte får nonchaleras. Jag förstår att man inom vpk gärna vill nonchalera förslaget, men jag förutsätter också att fru Marklund längre fram får möjligheter att diskutera förslaget, eftersom det inte hör till det här ärendet.

Utskottet framhöll senast förra året att frågan om en förkortning av arbetstiden liksom spörsmål om en förlängning av semestern och andra former av uttag av en möjlig standardökning främst är en fråga om prioriteringar mellan olika aktuella behov och att det i första hand är arbetstagarens sak att avgöra denna avvägning och besluta när man vill aktualisera dessa frågor.

Vid samhällsekonomiska bedömningar av förevarande art måste arbetstagarnas syn tillmätas stor betydelse. Huvudsyftet med den nya lagstiftningen om medbestämmande är att de anställda vid förhandlingar med motparten skall kunna påverka arbetsmiljön i vid mening. Arbetstiden är därvid en viktig del. Utskottet vill därför erinra om att arbetstagarnas organisationer har bedömt behovet av en förlängd semester och vissa andra förbättringar på semesterlagstiftningens område som mest angelägna.

När det gäller yttrandet av herr Hagberg i Borlänge att det vilar ett löjets skimmer över utskottsbetänkandet får jag nog säga att löjet gäller herr Hagberg i denna del.

I motionen 1245 och reservationen I förordas en sänkning av arbetstiden för vissa arbetstagare. Utskottet vill erinra om att 1974 års avtalsuppgörelse mellan SAF och LO bl. a. innehöll en rekommendation till berörda förbund om en successiv förkortning av arbetstiden för dessa arbetstagargrupper. I de efterföljande förbundsförhandlingarna har rekommendationen i huvudsak följts. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen och yrkar avslag på reservationen.

Jag konstaterar att herr Hagberg desavouerar den fackliga rörelsens rätt att fritt få bestämma inom detta område, och därest den inte kan klara denna del så kommer man säkert till den lagstiftande myndigheten och ber om det stöd som behövs.

Det finns anledning att anta att på sikt relativt betydande förändringar på arbetstidsområdet växer fram på grundval av medbestämmandelagen, och med hänsyn till detta och med förlitande på att dessa frågor kommer

Tisdagen den
25 maj 1976

*Ändring i allmänna
arbetstidslagen*

att beaktas i den allmänna översynen och att det allmänna agerandet när arbetstidslagarna har antagits kommer att påverka det hela har utskottet inte funnit anledning att lägga något förslag i denna riktning. Utskottet ansluter sig till arbetsmarknadsministerns gjorda bedömning.

I arbetstidslagen saknas f. n. en definition av övertidsbegreppet. Utskottet tillstyrker förslaget i propositionen att det införs föreskrifter av innehåll att med övertid avses arbetstid som överstiger den för ordinarie arbetstid och jourtid i lagen angivna tidsmängden eller annan arbetstid som avtalats i angiven ordning.

För att helgledigheten inte skall ge möjlighet till motsvarande ökning av övertidsuttaget föreslås också i propositionen att vid beräkning av övertiden man bör minska den ordinarie arbetstiden enligt arbetstidslagen med den arbetstid som arbetstagaren skulle ha fullgjort om arbetsfri helgdag som ej är söndag i stället hade varit vardag. Utskottet delar denna uppfattning.

Genom ändringar i 8 § arbetstidslagen tillgodoses önskemål från arbetstagarorganisationerna om begränsning av möjligheten att ta ut övertidsarbete i nödfall. Någon anledning att i lagen ange en maximigräns för denna form av övertid finner utskottet således inte.

Enligt arbetstidslagen erfordras för att ta ut extra övertid synnerliga skäl. Mot bakgrund av detta har en bättre ordning beträffande dispensprövningen krävts. Därför föreslås att instruktionen för arbetarskyddsstyrelsen ändras, så att yttrande från central eller lokal organisation av arbetstagare i princip alltid skall föreligga vid prövningar av dispensärenden om arbetstiden.

Det anförs i motionen 2446 att denna skärpning av handläggningen inte är motiverad. Men som framgår av vad som anförts i propositionen och utskottsbetänkandet kan man förutsätta att endast en mindre del av dispensansökningarna bör remitteras till central organisation. Normalt skall dispensansökningarna redan ha tillstyrkts eller avstyrkts av den lokala fackliga organisationen. Om arbetsgivare som söker dispens inte på lokalplanet har sökt kontakt med den fackliga organisationen och fått denna tillstyrkan, så får han finna sig i att centralorganisationen behandlar ärendet.

Det har också krävts i motion att den straffrättsliga påföljden vid brott mot arbetstidslagens föreskrifter skulle skärpas. Det har hänvisats till att frågorna om eventuell reformering av det ekonomiska sanktionssystemet inom straffrätten f. n. är under utredning. Med hänsyn härtill och till vad arbetsmarknadsministern anført i propositionen anser utskottet att det inte f. n. är erforderligt med något riksdagens initiativ i de här aktuella delarna.

Med det anförda, herr talman, har jag berört huvuddelen av de frågor som upptas i propositionen och utskottsbetänkandet. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Ändring i allmänna
arbetstidslagen*

Herr talman! Herr Johnsson i Blentarp motsäger sig själv. Först insinuerar han att vpk nonchalerar de frågor som förslaget om förlängd föräldraledighet enligt min mening inbegriper. Sedan viftar han bort – eller nonchalerar, om herr Johnsson föredrar det ordet – de synpunkter på frågan om arbetstiden som jag har redovisat. Jag vill, eftersom jag verkligen tar allvarligt på den här frågan, betona att jag inte som någon odiskutabel ståndpunkt kan se detta som utskottet har framfört och som herr Johnsson här upprepar, när han menar att frågan om arbetstidens förkortning skall överlämnas till arbetsmarknadens parter för avgörande. Frågan innefattar ju så mycket mer än vad som rör arbetslivet. Den griper in i flera andra samhällsområden – som planeringen av barnomsorgen, för att bara nämna ett exempel. Jag menar att det är en politisk fråga, som skall avgöras av de politiskt beslutande organen.

Fackföreningarna har ju dessutom redan nu möjligheter att förhandla om andra arbetstidsformer än de som gäller. Det som kan komma i den nya lagen om medbestämmande i detta avseende kan därför knappast betecknas som någonting alldeles nytt.

Även om jag gärna skulle vilja dela herr Johnssons i Blentarp tro på att en fackföreningsrörelse – med all den styrka som den otvivelaktigt besitter om den vill använda den – kan åstadkomma en förkortning av arbetstiden, så måste jag säga att jag uppfattar utskottets hänvisning till den väntade lagstiftningen som aningslös. Medbestämmande ger inte kortare arbetstid.

Herr Hagbergs i Borlänge tidigare hänvisningar till vad som uppgetts i kvällens nyhetssändningar ger ju ytterligare skäl för tvivel på en snar reform i arbetstidsförkortningsfrågan – en reform som är angelägen.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller prioriteringarna frågar man sig verkligen efter de rapporter som kom i dag på TV – att vi skall vänta till 1990-talet med sextimmarsdagen – vad socialdemokratin har för samhälle att göra prioriteringar i.

I fråga om medbestämmanderättslagen skulle man tro, om man lyssnar till herr Johnsson i Blentarp, att vi egentligen inte skulle behöva någon lag, för medbestämmanderättslagen klarar av allt det här som gäller arbetstidslagen. Men samtidigt tycker han att förändringarna i lagen är bra. Det är precis vad som behövs; det behövs ingenting mer. Resten skall ske via en annan lag. Jag tror inte att det är hela sanningen, utan jag tror att man måste skärpa arbetstidslagen för att få bukt med det problem som övertiden innebär.

Det är också intressant att utskottets talesman inte med ett ord försvarar nuvarande praxis med allmän övertid som något normalt i produktionen. Det är otvivelaktigt så, trots dessa förbättringar, att det kommer att vara mer eller mindre normalt att minst 150 timmar tas ut av arbetarna som befinner sig på arbetsplatsen, vare sig de vill eller inte. Det är ett mycket

stort mått av kollektiv övertid som man pressas till. Och detta försvinner inte genom de förbättringar som har skett. Jag skulle gärna vilja höra en motivering. Varför skall denna form av övertid finnas kvar?

Herr JOHNSON i Blentarp (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, fru Marklund, jag motsäger inte mig själv. Men jag konstaterar att fru Marklund vill ta ifrån den fackliga rörelsen dess rätt att ha inflytande på arbetstidsfrågorna inom sina verksamhetsområden.

Fru Marklund anför att det är en politisk fråga. Ja, det är en politisk fråga, men det är också i allra högsta grad en facklig fråga, och den fackliga rörelsen bör prioritera denna del, innan man fattar politiska beslut inom det området.

Till herr Hagberg i Borlänge vill jag säga att medbestämmandelagarna kommer att få en väldigt stor betydelse för den fackliga rörelsen, för folket på arbetsplatserna. Man får större möjligheter att hävda sig även när det gäller arbetstidsfrågorna. Skulle man inte klara den delen står den gamla vägen öppen, att man får gå till de politiska partierna och hävda sin rätt där.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara ställa en fråga till herr Johnsson i Blentarp: Vilken skillnad blir det i fråga om arbetstidens längd och även i fråga om övertiden när det gäller förhandlingar genom fackföreningarna och tecknande av kollektivavtal? Jag kan inte fatta att det blir någon skillnad i den delen genom medbestämmanderättslagen.

Man har även i dag rätt att teckna avtal på det här området, och jag kan inte förstå att övertiden minskar genom att man får medbestämmanderätt, utan det måste regleras i ett avtal. Den möjligheten har man i dag i och med att lagen är dispositiv. Men det har inte hänt någonting, och det är därför vi kräver ett stöd i lagstiftningen.

Herr JOHNSON i Blentarp (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara helt kort till herr Hagberg i Borlänge säga, att om han studerar förslaget till medbestämmandelagar kommer han att finna den skillnaden att vi i dag har rätt att teckna avtal men att det i den nya lagen finns en kvardröjande stridsrätt.

Sedan herr Romanus (fp), som anmält sig på talarlistan, avstått från ordet, förklarades överläggningen härmed slutad.

Mom. I

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 1 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 18

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind samt 3:o) reservationen nr 3 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då herr Åkerlind begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén till kontraposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 2 anta reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 3 av herr Hagberg i Borlänge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 54
Nej - 18
Avstår - 236

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarén bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 2 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Ändring i allmänna
arbetstidslagen*

Tisdagen den
25 maj 1976

*Utbildningsbidrag
för doktorander*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 261
Nej - 45
Avstår - 2

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262
Nej - 45
Avstår - 2

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Hagberg i Borlänge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 7 Utbildningsbidrag för doktorander

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1975/76:28 med anledning av propositionen 1975/76:128 om utbildningsbidrag för doktorander m. m. jämte motioner.

Sedan regeringen i propositionen 1975/76:100 bilaga 10 beräknat medel för Stipendier för forskarutbildning (punkten E 46) hade regeringen i propositionen 1975/76:128 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen dels att anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),

dels att till Utbildningsbidrag för doktorander för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 32 314 000 kr.

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Utbildningsbidrag
för doktorander*

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
"I propositionen föreslås att de nuvarande doktorandstipendierna fr. o. m. den 1 juli 1976 ersätts av utbildningsbidrag för doktorander.

De nya bidragen föreslås bli skattepliktiga och pensionsgrundande. Antalet utbildningsbidrag föreslås bli detsamma som antalet doktorandstipendier innevarande budgetår, dvs. 1 360."

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:2258 av herr Molin (fp), vari hemställts att riksdagen med ändring av regeringens proposition 1975/76:128 till Utbildningsbidrag för doktorander för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 40 800 000 kr.,

1975/76:2297 av fru Jacobsson (m) samt

1975/76:2298 av fröken Rogestam (c) och herr Fiskesjö (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att utbildningsbidraget för doktorander för budgetåret 1976/77 skulle utgå med 2 420 kr. per månad,

2. att till Utbildningsbidrag för doktorander för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 39 500 000 kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle anta det i propositionen 1975/76:128 framlagda förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),

2. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:128 samt med avslag på motionerna 1975/76:2258, 1975/76:2297 och 1975/76:2298 till Utbildningsbidrag för doktorander för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 32 314 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar Nordstrandh (m), Elmstedt (c), Johansson i Skärstad (c), Karlsson i Mariefred (c), Nyhage (m) och Jons-son i Alingsås (fp) samt fru Ekelund (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:128 och motionen 1975/76:2258 samt med bifall till motionen 1975/76:2298 och med avslag på motionen 1975/76:2297 till Utbildningsbidrag för doktorander för budgetåret 1976/77 under åttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 39 500 000 kr.

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! När de nuvarande doktorandstipendierna infördes 1969

var rekryteringseffekten en avgörande faktor för beslutet om stipendiebeloppets storlek. Denna har under åren kraftigt urholkats. Detta gäller trots den höjning på 1 500 kr. per år som riksdagen på initiativ av centern och folkpartiet gjorde för två år sedan.

Det nu framlagda förslaget är i vissa avseenden en klar förbättring jämfört med stipendieformen, eftersom det ger doktoranderna del av den sociala trygghet som förmåner under sjukdom och tilläggs pension innebär. Det är också enligt vår uppfattning principiellt riktigt att bidragen blir beskattade och därmed invägda i doktorandernas totala ekonomiska situation.

Men konstruktionen med utbildningsbidrag för doktorander måste ändå ses som ett provisorium i väntan på ett slutgiltigt förslag från forskarutbildningsutredningen. Speciellt finns det i den fortsatta diskussionen anledning att överväga om det är lämpligt att ha en sådan anknytning till inkomstbortfallsprincipen som den nu föreslagna konstruktionen innebär. Det är möjligt att någon form av tjänstekonstruktion vore en mera framkomlig väg. Men det får vi ta ställning till när forskarutbildningsutredningen återkommer. Likaså finns det anledning att återkomma till antalet utbildningsbidrag för doktorander.

Utbildningsbidraget för arbetsmarknadsutbildning och vuxenstudiestöd fungerar så, att den studerande tilldelas en summa som varierar mellan i nuläget 90 och 130 kr. per dag beroende på tidigare inkomst. Den som inte tidigare haft någon inkomst erhåller en summa som motsvarar 90 kr. per dag. För den som genomgår arbetsmarknadsutbildning är hela summan ett bidrag, för den som erhåller vuxenstudiestöd är 65 % bidrag och resterande belopp ett återbetalningspliktigt lån.

De studerande som antagits till doktorandstudier har minst tre fyra års hårt studiearbete bakom sig. Det är därför enligt centerns uppfattning fel att jämställa dem med den grupp som just kommit ut på arbetsmarknaden. Det är betydligt rimligare att i stället placera in dem, som reservanterna i utskottet föreslår, mitt i intervallet för vuxenutbildningsstöd. Det är på den nivån, minst, som de kommer att finna sina jämnåriga kamrater som studerar på utbildningsbidrag eller med vuxenstudiestöd.

Några exempel på grupper vilka i dag som utbildningsbidrag eller vuxenstudiestöd erhåller 110 kr. eller mer per dag är: byggnadsarbetare, fastighetsanställda, försäkringsanställda, arbetare inom den grafiska industrin, gruvarbetare, kommunalarbetare och metallindustriarbetare. Listan på exempel skulle kunna göras betydligt längre.

Med den konstruktion som utbildningsbidraget vid arbetsmarknadsutbildning och vuxenstudiestöd har är det helt rimligt att bl. a. dessa grupper erhåller de här beloppen. Men det är lika rimligt att doktoranderna inte sätts i strykklasse utan också tillerkänns utbildningsbidrag på en nivå som gör det möjligt för studerande att oavsett social och ekonomisk bakgrund välja att fortsätta med sina studier.

Möjligheterna till studier på doktorandnivå får inte hänga samman

med föräldrars förmögenhet, makes/makas inkomst eller den egna viljan att ta ytterligare lån. Den viljan är som bekant vanligast bland dem som kommer från hem med studietradition. Inte minst för att minska den sociala snedrekryteringen till forskarkarriären är det väsentligt att utbildningsbidragen till doktorander läggs på en högre nivå än propositionens förslag. Representanter för både socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna brukar ju i andra sammanhang tala varmt för åtgärder mot snedrekrytering till högre studier. Här finns en möjlighet att göra en direkt insats för att minska den snedrekryteringen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! De utbildningsbidrag som här föreslås avlöser de tidigare licentiand- och doktorandstipendierna som i sin tur fick sin senaste utformning i samband med forskarutbildningsreformen 1969 – en reform som i många avseenden har stannat på papperet.

Den nivå på stödet åt forskarstuderande som angavs 1969 kan ses som ett uttryck för samhällets ambition härvidlag. Det enda rimliga är då naturligtvis, som fröken Rogestam påpekade, att de nya utbildningsbidragen får samma realvärde som doktorandstipendierna hade vid 1969 års reform. Vi har också från folkpartiets sida vid flera tillfällen under de senaste åren yrkat på sådana höjningar av doktorandstipendiebeloppen att man skulle återställa eller i varje fall närma sig realvärdet 1969. När en omläggning av principerna för detta stöd – en i och för sig angelägen omläggning – nu sker bör man självfallet återställa realvärdet, annars skulle förändringen innebära sänkta förmåner. Om man skall kunna åstadkomma en sådan återställning av realvärdet bör stipendierna utgå med minst 0,23 basbelopp per månad i tolv månader.

Jag vill f. ö. bara tillägga att syftet med stödet ju är att främja rekryteringen till forskarutbildning och på längre sikt till forskning. Det rör sig om vuxna studerande, personer som är 25 år eller äldre, och det är just i konkurrensen med övergång till förvärvsarbete efter grundexamen som det är så viktigt att det finns ett incitament till fortsatta studier på högre nivå.

Jag har i min motion 2258 tryckt på att syftet med bidragen måste vara rekryteringsfrämjande och att beloppet, om detta syfte skall kunna uppnås, måste höjas så att bidragen i någon mån kan fungera som en lockelse för dessa vuxna studerande att fortsätta på forskarutbildningsnivå.

Jag finner till min glädje att reservationen i allt väsentligt tillmötesgår det yrkande som jag har ställt i min motion, och jag yrkar bifall till reservationen.

Herr JÖNSSON i Arlöv (s):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 28 behandlas frågan om utbildningsbidrag till doktorander. I ett avseende är utskottet en-

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Utbildningsbidrag
för doktorander*

Tisdagen den
25 maj 1976

*Utbildningsbidrag
för doktorander*

hälligt. Utskottet tycker att det är riktigt att de nuvarande formerna för dessa stipendier ändras. De är nu inte skattepliktiga men å andra sidan inte heller förenade med sociala förmåner med undantag för en grupplivförsäkring.

Propositionen 128 innehåller bl. a. förslag om att de nuvarande doktorandstipendierna fr. o. m. den 1 juli i år ersätts av utbildningsbidrag för doktorander, och de nya bidragen föreslås bli skattepliktiga och pensionsgrundande.

Antalet föreslås bli detsamma som nu, dvs. 1:360. Därtill kommer några stipendier vid jordbrukets högskolor. Jordbruksministern kommer att föreslå regeringen att godkänna samma förändringar beträffande dessa som nu beslutas på utbildningsdepartementets område.

Det nya utbildningsbidraget skall enligt förslaget utgå med samma belopp som utbildningsbidragen inom arbetsmarknadsutbildningen och vuxenstudiestödet. Detta föreslog också forskarutbildningsutredningen. Storleken av dessa studiestöd är relaterade till storleken av arbetslöshetsersättningen. Det är regeringen som fattar de beslut som erfordras för eventuella förändringar av ersättningsbeloppen.

När det gäller utbildningsbidragens storlek har utskottet delat sig. Utskottsmajoriteten ansluter sig till propositionens och utredningens förslag att utbildningsbidraget till doktorander skall utgå med samma belopp som det särskilda vuxenstödet, dvs. med samma belopp som utbildningsbidraget inom arbetsmarknadsutbildningen till studerande som inte är arbetslöshetsförsäkrade. Det utgör f. n. 1 980 kr. per månad.

Socialförsäkringsutskottet har haft propositionen och de väckta motionerna för yttrande, och även majoriteten i detta utskott tillstyrker propositionens förslag.

I förhållande till det nuvarande bidraget innebär det föreslagna bidraget en väsentlig inkomstförstärkning. När man jämför med det studiestöd som utgår till vuxenstuderande skall man komma ihåg dels att en del av detta stöd är återbetalningspliktigt, dels att det utgår endast under nio månader. Utbildningsbidraget till doktorander kan utgå under tolv månader, och därför kommer årsbeloppet för detta bidrag att ligga närmare årsbeloppet för det högsta än för det lägsta utbildningsbidraget inom arbetsmarknadsutbildningen.

I motioner har det föreslagits högre belopp, och de borgerliga i utskottet har också i sin reservation föreslagit ett sådant högre belopp. Ett bifall till reservationen skulle innebära att riksdagen skapar en vidgad klyfta mellan olika slag av vuxenstuderande. Det är här mycket intressant att notera de borgerligas ställningstagande, som skulle leda till en sådan orättvisa.

Som framgår av utskottets betänkande betonar utskottsmajoriteten särskilt att det saknas anledning att tillförsäkra doktoranderna väsentligt bättre ekonomiska förmåner än andra vuxenstuderande i samma åldersgrupp. I motsats till reservanterna anser utskottsmajoriteten att det är mycket tillfredsställande att de forskarstuderande i studiehänseende be-

handlas som andra kategorier vuxenstuderande, vilket sker genom att utbildningsbidraget till doktorander utgår med samma belopp som studiestödet till vuxenstuderande och studerande inom arbetsmarknadsutbildningen. Därav följer emellertid också att beloppen för utbildningsbidrag till doktorander ändras i samband med eventuella ändringar av beloppen för utbildningsbidragen inom arbetsmarknadsutbildningen.

I kompletteringspropositionen aviseras en höjning av dessa bidrag den 1 juli i år. Därför föreslår utskottet – och på den punkten är utskottet enigt – att anslaget till utbildningsbidrag till doktorander skall anvisas såsom förslagsanslag, så att antalet doktorander skall kunna bibehållas.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! Konstruktionen av utbildningsbidraget för doktorander är majoriteten och minoriteten överens om. Men det är fel att säga att reservanterna vill ha ett bättre studiestöd till doktoranderna än till övriga vuxenstuderande. Det är precis tvärtom – vi vill ha samma bidragskonstruktion för bägge grupperna. Herr Jönsson i Arlöv gör en jämförelse med dem bland de vuxenstuderande som har det lägsta bidraget, dvs. med dem som tidigare inte haft någon inkomst. Så snart man haft någon inkomst får man ett högre vuxenstudiestöd än 90 kr. per dag. Bl. a. alla de grupper som jag tidigare räknade upp – byggnadsarbetare, fastighetsanställda, försäkringsanställda, arbetare inom den grafiska industrin m. fl. – har 110 kr. eller mer per dag och kommer alltså upp till precis samma bidrag som eller t. o. m. till ett högre bidrag än det vi föreslår att doktoranderna skall få.

Vi vill inte vidga klyftan; vi vill bara se till att också doktoranderna får ett utbildningsbidrag som bättre motsvarar vad deras jämnåriga vuxenstuderande kamrater erhåller.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Låt mig till vad fröken Rogestam anförde tillägga att vi bara vill att nivån på stödet till doktorander skall vara densamma som en, såvitt jag kan minnas, enig riksdag beslöt om 1969. Vi anser att det är ett mycket rimligt krav.

Herr JÖNSSON i Arlöv (s):

Herr talman! Jag vill erinra om vad jag sade i mitt första anförande. Bidraget till doktorander utgår under tolv månader i motsats till nio månader för övriga vuxenstuderande.

Fröken ROGESTAM (c):

Herr talman! Den olikheten beror möjligen på att studietiden är något olika. För doktorander är tolv månader av året inklusive några veckors

Tisdagen den
25 maj 1976

*Förstatligande av
skogsindustrin*

ledighet normal arbetstid. Så är det inte inom övriga studier. Där omfattar terminstiden nio månader.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nordstrandh m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nordstrandh m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 155

Nej – 156

§ 8 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1975/76:62 med anledning av propositionen 1975/76:193 om skatteplikt för utbildningsbidrag för doktorander, m. m.

Jordbruksutskottets betänkande

1975/76:45 med anledning av propositionen 1975/76:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1976/77, m. m. (kompletteringspropositionen)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Förstatligande av skogsindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1975/76:56 med anledning av motion om förstatligande av skogsindustrin.

I detta betänkande behandlades motionen 1975/76:838 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade sig för ett överförande av den privatägda skogsindustrin i statlig ägo.

Tisdagen den
25 maj 1976

*Förstatligande av
skogsindustrin*

Reservation hade avgivits av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:838 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anført om förstatligande av skogsindustrin.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Tiden är långt liden. Jag skall därför inte ta i anspråk den taletid som jag blivit antecknad för. Jag kunde nöja mig med att yrka bifall till den reservation som herr Svensson i Malmö har fogat till näringsutskottets betänkande, men då vår partimotion nr 838 behandlar en så viktig fråga som den svenska skogsindustrins framtid vill jag i korthet anföra några synpunkter.

Vårt motionsyrkande, som även återfinns i reservationen, gäller att riksdagen uttalar sig för ett överförande av den privatägda skogsindustrin i statlig ägo. Motiveringen är den att de privata skogsbolagen inte ägnat den träkemiska forskningen det intresse som måste till för att ur skogen som råvara få fram nya produkter och därmed nya sysselsättningstillfällen. Dessa privata skogsbolags strävan har alltid varit, och så är fallet fortfarande, att tjäna de stora pengarna så snabbt som möjligt. De s. k. övervinsterna för något år sedan är ett bevis för detta.

Produktionen har framför allt varit inställd på råvara och halvfabrikat. Här har de stora pengarna kunnat göras. Intresset för avancerad forskning och utveckling har varit minimalt. Den forskning som förekommit har främst varit inriktad på att få fram de mest effektiva maskinerna för skogsavverkningarna. I dag är också stora delar av vårt land kalhyggen. Åtskilliga företagsenheter har lagts ned och tiotusentals arbetare har gjorts arbetslösa. Samhället har fått träda till för att klara sysselsättningen så gott som det nu har varit möjligt. Jättevinsterna har hamnat hos storfinansen och i stor utsträckning gått på export till utlandet.

Vi har, som framgår av utskottsbetänkandet, år efter år återkommit med motion i denna fråga, och utskottsbetänkandena över våra motionsyrkanden kan i många stycken betecknas som den obotfärdiges förhinder. Våra yrkanden har dock fått starkt gensvar hos fackföreningsfolket. I vår motion hänvisar vi också till hur Pappersindustriarbetareförbundets avdelning 17 i Kramfors till förbundets kongress 1965 framförde som sin mening att vill inte de privata skogsbolagen inordna sig i förhållanden som bäst är ägnade att gagna samhället och folket, bör frågan om förstatligande av skogsindustrin ställas på dagordningen. Kongressen anslöt sig till Kramforsavdelningens mening.

Kravet har återkommit från olika fackföreningar, och på Pappersindustriarbetareförbundets kongress 1974 var frågan åter aktuell. Denna kongress beslöt att hos regeringen beställa, som man uttryckte det, åtgärder för att, som man också uttryckte det, socialisera de privata skogs-

Tisdagen den
25 maj 1976

*Förstatligande av
skogsindustrin*

bolagen. Grafiska fackförbundet beslöt på sin senaste kongress att resa kravet på att de svenska pappersbruken förstatligas. Under senare tid är det fem fackförbund som krävt en statlig styrning av den svenska skogsindustrin. Det är Pappers-, Skogs- och Träindustriarbetarförbunden inom LO, samt SIF och SALF i TCO.

Den förestående LO-kongressen kommer att få ta ställning till en motion som följer samma linjer, nämligen att dessa privata skogsbolag endast låter profitbegäret vara avgörande. En omfattande kapitalförstöring har skett där de stora vinsterna inneburit en omfattande kapitalexport. Avancerad träkemisk forskning och utveckling har inte ägnats tillbörligt intresse. Därför bör samhället överta denna industri.

Efter att alla år ha motionerat i denna fråga i riksdagen har nu vänsterpartiet kommunisterna en stark resonansbotten ute bland fackföreningsfolket.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad vid näringsutskottets betänkande 56.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Med hänsyn till att samma förslag om förstatligande av skogsindustrin har behandlats sex gånger hänvisar jag till utskottsberättandet 56. Där finns ett fylligt material som jag kan presentera genom rubrikerna. Vissa utredningar är redovisade liksom forsknings- och utvecklingsarbete inom skogsindustrin, som vi ägnat två sidor. Vi har också redovisat tidigare behandling av motioner i detta ämne. Slutligen anför utskottet:

”Ett omfattande utredningsarbete som berör olika delar av skogsindustrin har – som framgår av den redovisning som lämnats ovan – inletts under de senaste åren. Syftet med utredningsarbetet är att bidra med underlag för ett näringspolitiskt ställningstagande på skogsnäringsens område som enligt uttalande av industriministern planeras äga rum ett av de närmaste åren. Utskottet anser bl. a. mot denna bakgrund att det inte finns anledning för riksdagen att uttala sig i fråga om förstatligande av skogsindustrin.”

Vi vill alltså avslå motionen och jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 56 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 293
Nej - 18

Nr 137

Tisdagen den
25 maj 1976

*Förstatligande av
skogsindustrin*

§ 10 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1975/76:60 med anledning av propositionen 1975/76:175 om ändring i lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet

Utskottets hemställan bifölles.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av det på föredragningslistan återstående ärendet till morgondagens sammanträde.

§ 11 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle skatteutskottets betänkande nr 64 uppläsas främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 12 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1975/76:63 med anledning av propositionen 1975/76:180 om ändrade regler för beskattning av realisationsvinster, m. m. jämte motioner

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1975/76:44 med anledning av motioner om pensionärernas levnadsstandard m. m.

Näringsutskottets betänkanden

1975/76:53 med anledning av propositionen 1975/76:100 i vad avser anslag till företags- och branschfrämjande åtgärder, m. m. jämte motioner

1975/76:54 med anledning av motioner om näringspolitiken

1975/76:73 med anledning av propositionen 1975/76:121 om vissa varvsfrågor jämte motioner

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 23.17.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert